

บทที่ 3

แนวคิดทางทฤษฎีและวิธีการศึกษา

บทที่ 3 จะแบ่งออกได้เป็น 4 ส่วน คือ ในส่วนที่ 1 ของบทนี้กล่าวถึงคำถามของงานวิจัยและสมมติฐานงานวิจัย โดยคำถามหลักของงานวิจัยนี้ประกอบด้วย สองคำถามหลัก คำถามแรกเกี่ยวกับการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการและคำถามที่สอง เป็นเรื่องผลกระทบในการเข้าร่วมโครงการธนาคารประชาชน (ธปช.)

ส่วนที่ 2 จะกล่าวถึงแนวคิดทางทฤษฎี 4 ทฤษฎี คือ 1.ทฤษฎีตลาดสินค้า 2.ทฤษฎีเรื่องความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลข่าวสาร 3.ทฤษฎีว่าด้วยประโยชน์ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนข้ามช่วงเวลา (The gains from Intertemporal Trade) และ 4.ทฤษฎีทางเลือกข้ามช่วงเวลา (Intertemporal Choices)

ทฤษฎีแรกจะอธิบายถึงตลาดสินค้า 3 กรณี โดยกรณีแรกเป็นการอธิบายถึง ตลาดสินค้าโดยทั่วไป ซึ่งการกำหนดอัตราดอกเบี้ยจะต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยตลาด ก่อให้เกิดอุปสงค์ส่วนเกินในตลาด ส่วนอีก 2 กรณีที่เหลือ เป็นกรณีอุปสงค์ส่วนเกินโดยแยกเป็นสองกรณี คือ กรณีแรกเป็นกลุ่มบุคคลที่พอใจกับสินค้าที่ตนเองได้รับโดยไม่พยายามที่จะหาสินค้าจากนอกระบบ เพราะไม่ยอมรับภาระดอกเบี้ยที่สูงจากนอกระบบ ส่วนกรณีที่สองเป็นบุคคลที่แก้ปัญหาอุปสงค์ส่วนเกิน โดยการกู้เงินจากนอกระบบซึ่งต้องรับภาระดอกเบี้ยที่สูง แม้ว่าเงินกู้ตรงนี้จะก่อให้เกิดอุปสงค์ส่วนเกินอยู่

ทฤษฎีที่สองอธิบายถึงความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลข่าวสาร ซึ่งมักจะเกิดขึ้นในการให้สินเชื่อ โดยความไม่สมบูรณ์ของข่าวสารข้อมูลนำมาซึ่งปัญหา 3 ประการ คือ ปัญหาในการคัดเลือกผู้กู้ (Screening Problem) ปัญหาในการสร้างแรงจูงใจในการคืนหนี้ (Incentive Problem) และปัญหาในการบังคับชำระหนี้ (Enforcement Problem)

ทฤษฎีที่สามเป็นทฤษฎีว่าด้วยประโยชน์ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนข้ามช่วงเวลา (The gains from Intertemporal Trade) นอกจากนั้นยังกล่าวถึงประเด็นที่เมื่อมีการแลกเปลี่ยนแล้วจะก่อให้เกิดประโยชน์จากการแลกเปลี่ยน ซึ่งมีเงื่อนไขด้วยกันทั้งหมด 4 เงื่อนไข คือ 1.เทคโนโลยี 2. รสนิยม 3.ช่วงเวลาของการมีรายได้ 4.การผลิต

ทฤษฎีที่สี่ กล่าวถึงทางเลือกข้ามช่วงเวลา (Intertemporal Choices) โดยทฤษฎีนี้ กล่าวถึงบุคคลเลือกที่จะบริโภคหรือออมเงิน เลือกที่จะให้กู้หรือเป็นฝ่ายกู้เงิน เป็นต้น โดยแต่ละทางเลือกก่อให้เกิดความพอใจที่สูงที่สุดในการตัดสินใจเลือกในแต่ละทางเลือก

ส่วนที่ 3 เป็นส่วนที่กล่าวถึงวิธีการศึกษา โดยเป็นการศึกษาถึงผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจของผู้เข้าร่วมโครงการธนาคารประชาชน ธนาคารออมสิน วิธีการศึกษาในส่วนนี้จะกล่าวถึงวิธีการศึกษาใน 4 ประเด็น คือ 1.วิธีการศึกษาการดำเนินการของ ธปช. 2.วิธีการศึกษาในเรื่องการเข้าถึงแหล่งเงินทุนก่อนมี ธปช. 3.วิธีการศึกษาพฤติกรรมการกู้เงิน รายได้ การลงทุน การบริโภค ก่อนและหลัง ธปช. และ 4. วิธีการศึกษาด้วยวิธีการ Propensity Score Matching ซึ่งเป็นการศึกษาเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่งานวิจัยสนใจเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมและไม่เข้าร่วมโครงการ ธปช.

ในส่วนสุดท้ายจะกล่าวถึงวิธีการการสุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ โดยงานวิจัยชิ้นนี้จะศึกษาในกลุ่มผู้ประกอบการที่กู้เงินโครงการ ธปช. และที่ไม่กู้เงินจากโครงการ ธปช. ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

3.1 สมมติฐานของงานวิจัยและแบบสอบถาม

คำถามหลักของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มี 2 คำถาม คือ คำถามที่ 1.ก่อนมีโครงการ ธปช. ผู้ประกอบการรายย่อยสามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ในระบบได้หรือไม่ เพราะเหตุใด และ คำถามที่ 2 คือ การกู้เงินจากโครงการ ธปช. มีผลต่อพฤติกรรมในการกู้เงิน รายได้ การลงทุนและการบริโภค ของผู้ประกอบการรายย่อยอย่างไร เมื่อเปรียบเทียบกับพฤติกรรมก่อนมีโครงการ ธปช.

คำถามแรกเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับอุปสรรคของการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการรายย่อยก่อนมีโครงการ ธปช. กล่าวคือ บางกรณีผู้ประกอบการเข้าไม่ถึงแหล่งเงินทุนเพราะมีอุปสรรคสำคัญ เช่น ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน สถาบันการเงินไม่มีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผู้กู้ แต่ในบางครั้งผู้กู้เหล่านั้นอาจมีปัญหาคาความสามารถในการประกอบการทำให้ไม่สามารถกู้เงินจากสถาบันการเงินได้

คำถามที่ 1 นี้ประกอบด้วย 2 สมมติฐาน คือ สมมติฐานแรกกล่าวว่า ก่อนการเปิดดำเนินการโครงการ ธปช. ผู้ประกอบการรายย่อยเข้าไม่ถึงแหล่งเงินกู้จากธนาคารพาณิชย์ (มีปัญหาลiquidity constraint) สมมติฐานต่อมา คือ ความสามารถในการใช้ประโยชน์จากแหล่งเงินทุน โดยสมมติฐานที่

สอง เชื่อว่า ผู้ประกอบการรายย่อยเข้าไม่ถึงแหล่งเงินทุนจากธนาคารพาณิชย์ เพราะ ผู้ประกอบการรายย่อยขาดความสามารถในการประกอบการ (มีปัญหา Absorptive Capacity)

สมมติฐานแรก ที่กล่าวว่าก่อนที่จะมีโครงการ ธปช. ผู้ประกอบการรายย่อยไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ ลักษณะคำถามในแบบสอบถาม ได้ถามถึงการทำธุรกรรมกับสถาบันการเงินที่เป็นทางการ ว่ากลุ่มตัวอย่างทำธุรกรรมกับสถาบันการเงินที่เป็นทางการอะไรบ้าง และ ในแบบสอบถามได้ถามถึงในเรื่องอุปสรรคการเข้าถึงแหล่งสินเชื่อ (Liquidity Constraint) โดยอุปสรรคการเข้าถึงแหล่งเงินทุนจะประกอบด้วย

1.การมีรายได้ต่ำ (Cash Flow) ในส่วนของคำถามในแบบสอบถามประกอบด้วย

- ผู้ประกอบการรายย่อย มีรายได้เท่าไรก่อนมีโครงการ ธปช.

2.การขาดสินทรัพย์ในการค้ำประกันเงินกู้ (Collateral) ในส่วนของคำถามในแบบสอบถามประกอบด้วย

- ผู้ประกอบการรายย่อยมีสินทรัพย์ที่สามารถใช้เป็นหลักทรัพย์อะไรบ้าง ในการค้ำประกันเงินกู้

- ผู้ประกอบการรายย่อย เป็นเจ้าของสถานประกอบการหรือไม่

3.ขาดความรู้ในการกู้เงิน (Information) ในส่วนของคำถามในแบบสอบถามประกอบด้วย

- ผู้ประกอบการรายย่อยเคยทำธุรกรรมกับแหล่งเงินทุนในระบบหรือไม่ อย่างไร ถ้าไม่เคยทำธุรกรรม เพราะอะไร

- ผู้ประกอบการรายย่อยทราบหรือไม่ว่าสถาบันการเงินในระบบมีการให้กู้เงินรูปแบบไหนบ้าง อย่างไร

- ผู้ประกอบการรายย่อยทราบหรือไม่ว่าถ้าจะกู้เงินจากแหล่งเงินทุนในระบบจะต้องเตรียมเอกสารอะไรบ้างในการขอรับเงินกู้ และเอกสารเหล่านั้นคืออะไร

4.ขาดคนรู้จักในสถาบันการเงิน (Connection)ในส่วนของคำถามในแบบสอบถามประกอบด้วย

- ผู้ประกอบการรายย่อยมีตำแหน่งพิเศษในชุมชนหรือไม่ อย่างไร
- ผู้ประกอบการรายย่อยทราบหรือไม่ว่าถ้าจะกู้เงินจากแหล่งเงินทุนในระบบจะต้องติดต่อกับใคร

ส่วนสมมติฐานที่สอง คือ ก่อนที่จะมีโครงการ ๖๒๕.ผู้ประกอบการรายย่อย เข้าไม่ถึงแหล่งเงินทุนในระบบ เพราะ ขาดความสามารถในการใช้ประโยชน์จากแหล่งเงินทุน โดยในสมมติฐานนี้ เป็นสมมติฐานที่อธิบายว่า บุคคลเข้าไม่ถึงแหล่งเงินทุน เพราะ ไม่มีความสามารถที่จะบริหารจัดการเงินทุนให้เกิดประโยชน์ โดยพวกเขา มักจะขาดสิ่งต่างๆ ดังนี้ คือ

1.ขาดความรู้ในเรื่องการตลาดและขาดความรู้ในเรื่องตัวสินค้า โดยในประเด็นนี้จะเกี่ยวกับการไม่รู้ว่าตลาดอยู่ที่ไหน และไม่รู้ว่าขายหรือผลิตอะไร ในส่วนของคำถามในแบบสอบถามประกอบด้วย

- ผู้ประกอบการรายย่อยทราบหรือไม่ว่า ทำเลที่ตั้งที่ท่านตั้งอยู่เหมาะสมกับการขายของหรือไม่
- ผู้ประกอบการรายย่อยทราบหรือไม่ว่ากลุ่มลูกค้าของท่านคือใคร
- ผู้ประกอบการรายย่อยทราบหรือไม่ว่าผู้ซื้อต้องการซื้อสินค้าประเภทอะไร
- ผู้ประกอบการรายย่อยทราบหรือไม่ว่าช่วงเวลาใดที่ลูกค้าจะมาซื้อสินค้า

2.ขาดความรู้ในเรื่องการประกอบการ ในส่วนของคำถามในแบบสอบถามประกอบด้วย

- ผู้ประกอบการรายย่อยทราบถึงการผลิตสินค้าหรือไม่ ว่าผลิตอย่างไร
- ผู้ประกอบการรายย่อยทราบแหล่งวัตถุดิบของการผลิตสินค้าหรือไม่
- ผู้ประกอบการรายย่อยมีการทำบัญชีในร้านหรือไม่

คำถามที่สองในงานวิจัย คือ เมื่อผู้ประกอบการรายย่อยกู้เงินจากโครงการ ธปช. มีผลทำให้พฤติกรรมในการกู้เงิน รายได้ การลงทุน และการบริโภค ของผู้ประกอบการ แตกต่างจากก่อนมีโครงการ ธปช. อย่างไร คำถามที่สองนี้จะประกอบด้วยสมมติฐาน 3 สมมติฐาน คือ สมมติฐานแรก คือ เมื่อผู้ประกอบการรายย่อยได้รับเงินกู้จากโครงการ ธปช. จะสามารถเข้าถึงการกู้เงินจากในระบบได้มากขึ้นและลดการกู้เงินจากแหล่งเงินทุนนอกระบบ สมมติฐานต่อมา คือ เมื่อผู้ประกอบการรายย่อยได้รับเงินกู้จากโครงการ ธปช. ผู้ประกอบการรายย่อยจะนำเงินไปใช้ใน 3 กรณี คือ บริโภคอย่างเดียว ลงทุนอย่างเดียว และทั้งบริโภคและลงทุน และสมมติฐานสุดท้าย คือ ผู้ประกอบการรายย่อยที่เข้าร่วมโครงการ ธปช. มีรายได้จากการขายสินค้าสูงกว่าในกรณีที่ไม่ได้กู้เงินจากโครงการ ธปช.

สมมติฐานแรกในคำถามที่สองที่กล่าวว่า เมื่อผู้ประกอบการรายย่อยได้รับเงินกู้จากโครงการ ธปช. จะสามารถเข้าถึงการกู้เงินจากในระบบได้มากขึ้นและลดการกู้เงินจากแหล่งเงินทุนนอกระบบ โดยลักษณะคำถามในแบบสอบถาม เกี่ยวข้องกับ

- ก่อนที่จะมีโครงการ ธปช. ผู้ประกอบการรายย่อยกู้เงินจากแหล่งเงินทุนใด จำนวนเท่าไร และอัตราดอกเบี้ยที่ต้องจ่าย
- เมื่อมีโครงการ ธปช. ผู้ประกอบการรายย่อยที่เป็นสมาชิกโครงการ และกู้เงินจากโครงการ กู้เงินเป็นจำนวนเท่าไร อัตราดอกเบี้ยที่จ่าย และยืมกู้เงินจากสถาบันการเงินอื่นๆ หรือไม่ จำนวนเท่าไร อัตราดอกเบี้ยที่ต้องจ่าย
- เมื่อมีโครงการ ธปช. ผู้ประกอบการรายย่อยที่เป็นสมาชิกโครงการ แต่ไม่กู้เงินจากโครงการ สมาชิกกลุ่มนี้ไม่กู้เงินเพราะอะไร และพวกเขากู้เงินจากสถาบันการเงินอื่นๆ หรือไม่ จำนวนเท่าไร อัตราดอกเบี้ยเป็นเท่าไร
- เมื่อมีโครงการ ธปช. ผู้ประกอบการรายย่อยที่ไม่เป็นสมาชิกโครงการไม่กู้เงินจากโครงการเพราะอะไร และพวกเขากู้เงินจากสถาบันการเงินอื่นๆ หรือไม่ จำนวนเท่าไร อัตราดอกเบี้ยเป็นเท่าไร

สมมติฐานต่อมากล่าวว่า เมื่อผู้ประกอบการรายย่อยได้รับเงินกู้จากโครงการ ธปช. ผู้ประกอบการรายย่อยจะนำเงินไปใช้ใน 3 กรณี คือ บริโภคอย่างเดียว ลงทุนอย่างเดียว และทั้งบริโภคและลงทุน โดยลักษณะคำถามในแบบสอบถาม เกี่ยวข้องกับ

- เงินกู้จาก ธปช. ที่ได้รับนำไปใช้จ่ายอะไรบ้าง โดยการตอบคำถามนี้สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อและตอบเป็นร้อยละของการใช้จ่ายเงินกู้ โดยการนำเงินกู้ไปใช้ กลุ่มตัวอย่างสามารถนำเงินกู้ไปใช้ได้ 3 กรณี ดังนี้คือ ชำระหนี้ในระบบ ใช้ลงทุนในกิจการเดิม ใช้ลงทุนในกิจการใหม่ ประกอบอาชีพเสริม ใช้จ่ายในครัวเรือน และ อื่นๆ และเหตุผลของการนำเงินกู้ไปใช้

สมมติฐานสุดท้ายในคำถามที่สอง กล่าวว่า ผู้ประกอบการรายย่อยที่เข้าร่วมโครงการ ธปช. มีรายได้จากการขายสินค้าสูงกว่าในกรณีที่ไม่ได้กู้เงินจากโครงการ ธปช. การตอบสมมติฐานนี้จะเป็นการตอบโดยการเก็บข้อมูลรายได้จากการขายสินค้าของกลุ่มตัวอย่างที่กู้เงินจากโครงการ ธปช. เปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพใกล้เคียงกัน มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ใกล้เคียงกัน เปรียบเทียบโดยวิธีการ Propensity Score

3.2 แนวคิดทางทฤษฎี

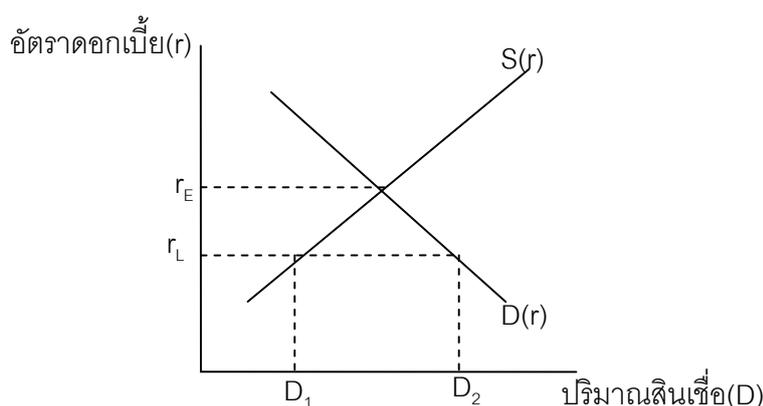
3.2.1 ตลาดสินค้าเชื้อ

ทฤษฎีตลาดสินค้าเชื้อ เป็นทฤษฎีที่แสดงให้เห็นภาพของตลาดสินค้าเชื้อทั้งหมด 3 กรณีด้วยกัน โดยงานศึกษาของ เยาวเรศ ทับพันธุ์ (2534)¹ ได้อธิบายถึงตลาดสินค้าเชื้อในประเทศไทยว่า ตลาดสินค้าเชื้อเป็นตลาดที่ไม่เหมือนตลาดสินค้าทั่วไป กล่าวคือ ภาวะดุลยภาพของตลาดสินค้าเชื้อเป็นภาวะที่เกิดอุปสงค์ส่วนเกิน นั่นคือ ณ ระดับอัตราดอกเบี้ยหนึ่งๆ ปริมาณความต้องการเงินกู้มีมากกว่าปริมาณที่ต้องการให้กู้ ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวไม่มีผลทำให้อัตราดอกเบี้ยเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้เพราะการที่ผู้กู้

¹ เยาวเรศ ทับพันธุ์. “ปัจจัยกำหนดแหล่งเงินกู้และระดับการกู้ยืมของครัวเรือนชนบท.” สินค้าเชื้อในชนบทประเทศไทย. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2534

จ่ายอัตราดอกเบี้ยที่สูงไม่ได้เป็นสิ่งจูงใจให้ผู้ให้กู้ยินดีให้สินเชื่อในปริมาณที่สูงขึ้น เพราะผู้ให้กู้มองว่า ผู้กู้ที่เสนออัตราดอกเบี้ยสูง ย่อมนำเงินกู้ไปใช้ในกิจกรรมที่ให้ผลตอบแทนที่สูงซึ่งกิจกรรมเหล่านั้นมีความเสี่ยงสูง นอกจากนั้นโอกาสที่ผู้กู้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ อันเนื่องมาจากความล้มเหลวในการลงทุนก็จะสูงตามไปด้วย ในบางกรณี เมื่ออัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น ย่อมจูงใจให้ผู้กู้ คิดที่จะหลบเลี่ยงการชำระหนี้เมื่อเห็นว่าประโยชน์จากการหนีหนี้สูงกว่าต้นทุนการหลบหนีหนี้ ดังนั้น ผู้ให้กู้จะทำการคัดเลือกผู้กู้ที่ตนคิดว่ามีความเสี่ยงต่ำ หรือพิจารณาให้เงินกู้ในวงเงินที่ต่ำกว่าที่ผู้กู้ต้องการเพื่อเป็นการกระจายความเสี่ยงอีกทางหนึ่งด้วย

ภาพที่ 3.1
การปันส่วนสินเชื่อในตลาดสินเชื่อในระบบ

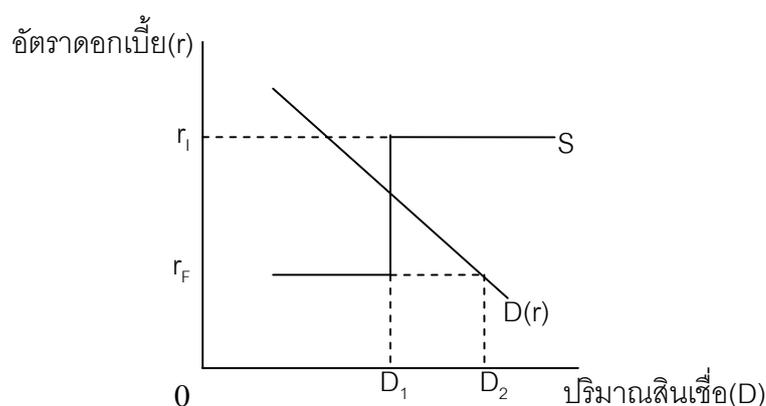
ที่มา: เยาวเรศ ทับพันธุ์ (2534)²

ภาพที่ 3.1 แสดงกลไกการทำงานของตลาดสินเชื่อ โดย $D(r)$ และ $S(r)$ คือ เส้นอุปสงค์และอุปทานเงินกู้ในตลาดสินเชื่อ ถ้าตลาดสินเชื่อมีลักษณะคล้ายกับตลาดสินค้าทั่วไป อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพจะอยู่ที่จุด r_E ปริมาณเงินกู้ที่ต้องการกู้ เท่ากับ จำนวนเงินที่ผู้ให้ แต่พฤติกรรมของผู้ให้กู้จะไม่เพิ่มอัตราดอกเบี้ยจนถึงระดับ r_E แต่จะกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าระดับ r_E ที่ทำให้ ปริมาณเงินกู้ที่ต้องการกู้ มากกว่า จำนวนเงินที่ผู้ให้ เช่นอัตราดอกเบี้ยที่ระดับ r_L เพื่อให้ผู้ให้สามารถคัดเลือกผู้กู้ที่เป็น

² เยาวเรศ ทับพันธุ์. “ปัจจัยกำหนดแหล่งเงินกู้และระดับการกู้ยืมของครัวเรือนชนบท.”

ผู้กู้ที่ดี กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความเสี่ยงต่ำและมีโอกาสชำระหนี้คืนสูง ดังนั้น ปริมาณเงินกู้ที่ผู้กู้ได้กู้ อาจ ไม่ใช่ปริมาณที่แสดงถึงความต้องการเงินกู้ของผู้กู้ ณ ระดับอัตราดอกเบี้ยที่ปรากฏอยู่นั่นเอง

ภาพที่ 3.2
อุปสงค์และอุปทานเงินกู้ที่น้อยกว่าความต้องการแต่ไม่ยินดีกู้จากนอก
ระบบ

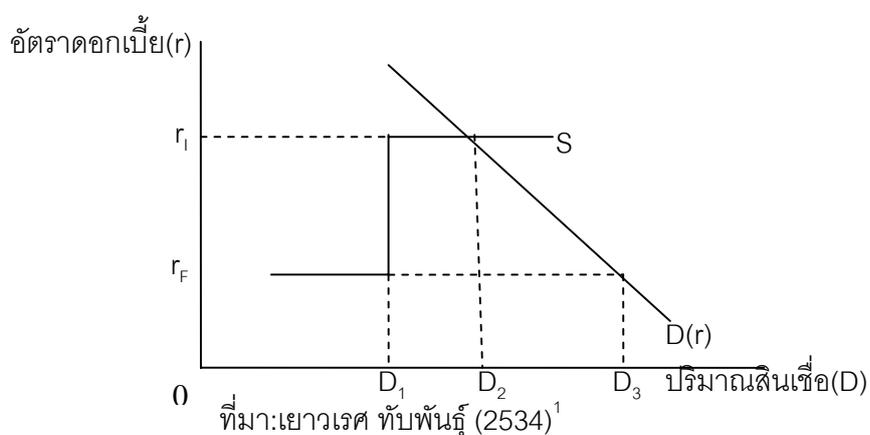
ที่มา:เยาวเรศ ทับพันธ์ (2534)³

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้กู้ อาจไม่ได้รับปริมาณเงินกู้ที่ต้องการอย่างแท้จริง กล่าวคือ บางครั้ง คราวเรือนอาจได้รับสินเชื่อในระบบน้อยกว่าความต้องการกู้ ณ ระดับอัตราดอกเบี้ยในระบบ แต่ความต้องการสินเชื่อที่ขาดไปนั้นจะลดลงหรือหมดไป เมื่อผู้กู้ต้องจ่ายดอกเบี้ยในอัตราตลาดสินเชื่อในระบบ จากภาพที่ 3.2 D(r) แสดงเส้นอุปสงค์สินเชื่อของคราวเรือน เริ่มต้นผู้กู้จะสนใจเพียงแหล่งสินเชื่อในระบบซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยที่ r_F โดยผู้กู้ได้รับสินเชื่อเพียง OD_1 แต่ในความเป็นจริง ผู้กู้ต้องการกู้ถึง OD_2 ดังนั้น ผู้กู้ไม่ได้รับการตอบสนองสินเชื่อเป็นจำนวน D_1D_2 แต่ผู้กู้ในกรณีนี้ไม่สามารถได้รับเงินกู้ส่วนที่ขาดจากแหล่งสินเชื่อในระบบ เพราะอัตราดอกเบี้ยในระบบอยู่ที่ r_1 ซึ่งสูงเกินกว่าที่ผู้กู้จะจ่ายได้ ดังนั้นจึงไม่กู้เพิ่มและจำกัดวงเงินกู้ของตนอยู่ที่ OD_1

³ เยาวเรศ ทับพันธ์. “ปัจจัยกำหนดแหล่งเงินกู้และระดับการกู้ยืมของคราวเรือนชนบท.”

กรณีนี้ สามารถสรุปได้ว่า ผู้กู้ที่กู้เงินจากแหล่งสินเชื่อในระบบจะเป็นผู้กู้ที่ได้กู้เต็มจำนวนตามความต้องการ หรือเป็นครัวเรือนที่จำกัดตนเองให้เพียงพอเพราะคิดว่าไม่คุ้มที่จะกู้ส่วนที่ขาด ณ อัตราดอกเบี้ยนอกระบบในตลาดสินเชื่อระบบ

ภาพที่ 3.3
อุปสงค์และอุปทานเงินกู้ที่น้อยกว่าความต้องการแต่ยื่นดีกู้จากนอกระบบ

ในภาพที่ 3.3 แสดงให้เห็นถึงผู้กู้ที่กู้เงินจากในระบบและนอกระบบ กล่าวคือ ณ ระดับอัตราดอกเบี้ย r_F ผู้กู้มีความต้องการเงินกู้ OD_3 แต่เขาได้รับเงินกู้ในระบบเพียง OD_1 ผู้กู้อย่างนี้จึงหันไปกู้เงินเพิ่มจากนอกระบบแต่ปริมาณสินเชื่อที่ได้รับแค่เพียง OD_2 ไม่ใช่ OD_3 นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่า แม้จะกู้เงินจากนอกระบบ ก็ยังเกิดอุปสงค์ส่วนเกิน D_2D_3 อยู่นั่นเอง

ทฤษฎีตลาดสินเชื่อเป็นทฤษฎีพื้นฐานให้เกิดสมมติฐานในงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมในการกู้เงิน คือ เมื่อผู้ประกอบการรายย่อยได้รับเงินกู้จากโครงการ ธปช. จะสามารถเข้าถึงการกู้เงินจากในระบบได้มากขึ้นและลดการกู้เงินจากแหล่งเงินทุนนอกระบบลง

3.2.2 ความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลข่าวสาร

ทฤษฎีตลาดสินเชื่อได้อธิบายถึงการทำงานของตลาดสินเชื่อ ซึ่งมักเกิดอุปสงค์ส่วนเกินเกิดขึ้น ผลดังกล่าวมักเกิดจากความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลข่าวสาร ทฤษฎีต่อมาจึงได้อธิบายถึงเรื่องความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลข่าวสาร โดยงานศึกษาของ Hoff และ Stiglitz (1990)⁴ ได้กล่าวถึงทฤษฎีที่ก่อให้เกิดความเข้าใจการทำงานในตลาดสินเชื่อ ซึ่งงานศึกษานี้ ได้เน้นที่ปัญหาความไม่สมบูรณ์ของข่าวสารข้อมูล (Imperfect Information) และความไม่สมบูรณ์ในการบังคับใช้หนี้ (Imperfect Enforcement) โดยได้กล่าวว่า ผู้ให้กู้จะทำการแลกเปลี่ยนเงินในวันนี้กับสัญญาที่ให้ความมั่นใจว่าตนเองจะได้รับเงินคืนในอนาคต ดังนั้นกิจกรรมการให้กู้เงิน จึงเป็นกิจกรรมที่ต้องมีการกำหนดเงื่อนไขในเรื่องการเลื่อนการบริโภคในวันนี้ไปบริโภคในวันข้างหน้า ซึ่งธุรกรรมประเภทนี้มีความเสี่ยงที่เกิดจากหนี้สูญ ความเสี่ยงในเรื่องการคัดเลือกผู้กู้ว่าผู้กู้มีลักษณะที่มีความเสี่ยงมากหรือมีความเสี่ยงน้อย รวมถึงหลังจากที่ผู้กู้ได้รับเงินผู้กู้จะมีพฤติกรรมอย่างไรในการใช้เงินกู้ และสุดท้ายคือผู้ให้กู้จะมีการบังคับการชำระคืนหนี้หรือไม่ ปัญหาดังกล่าวมักเกิดจากความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลข่าวสาร โดยปัญหาดังกล่าวสามารถสรุปปัญหาเป็นประเด็นปัญหาได้เป็น 3 ประเด็นด้วยกัน คือ ปัญหาในการคัดเลือกผู้กู้ (Screening Problem) ปัญหาในการสร้างแรงจูงใจในการคืนหนี้ (Incentive Problem) และปัญหาในการบังคับการชำระคืนหนี้ (Enforcement Problem)

1. ปัญหาในการคัดเลือกผู้กู้ (Screening Problem) เป็นปัญหาที่เกิดจากผู้ให้กู้ไม่สามารถแยกคุณภาพของผู้กู้ออกจากกันได้ การปล่อยกู้จึงมีต้นทุนสำหรับสถาบันการเงินที่เป็นทางการที่จะคัดเลือกผู้กู้ ซึ่งตรงกันข้ามกับนายทุนเงินกู้ในหมู่บ้าน ซึ่งคัดเลือกผู้กู้จากการรู้จักกันมายาวนานและแน่ใจว่าคนนี้จะไม่เบี้ยวหนี้ นายทุนเงินกู้ในหมู่บ้านจะใช้ระยะเวลาพอสมควรในการพิจารณาและเก็บข้อมูลผู้กู้ในหมู่บ้าน นายทุนเงินกู้ในหมู่บ้านจะหาข้อมูลของผู้กู้ นายทุนเงินกู้บางคนเป็นผู้รับซื้อผลผลิตของชาวบ้านหรือเป็นเจ้าของร้านขายของชำในหมู่บ้าน ทำให้นายทุนเงินกู้พวกนี้มีข้อมูล

⁴ Stiglitz, Joseph ;and Hoof, Karl. "Introduction: Imperfect Information and Rural Credit Market – Puzzles and Policy Perspective." *The World Bank Economic Review*. vol 4(3); 235-250, 1990

เกี่ยวกับการผลิต ภาระหนี้ การจับจ่ายใช้สอย และรู้ถึงฐานะของผู้กู้เป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่า ปัญหาการคัดเลือกผู้กู้ที่มีต้นทุนสูงในการปล่อยกู้ในระยะแรกๆ แต่เมื่อมีข้อมูลแล้ว ต้นทุนในส่วนนี้จะลดลง แต่สถาบันการเงินที่เป็นทางการยังคงใช้วิธีการดั้งเดิม นั่นคือ ยังยึดติดอยู่กับการดูที่หลักทรัพย์ค้ำประกัน เนื่องจากคนในชนบทขาดหลักทรัพย์ค้ำประกัน ทำให้โครงการการปล่อยเงินกู้ต่างๆที่ดำเนินการโดยสถาบันการเงินที่เป็นทางการเข้าไม่ถึงกลุ่มคนที่ยากจนที่แท้จริง เพราะสถาบันการเงินในระบบมองถึงความเสี่ยงในการปล่อยกู้กับกลุ่มคนที่ไม่ใช่หลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้ ทำให้โครงการสินเชื่อชนบทของรัฐบาลเข้าถึงกลุ่มเกษตรกรที่มีฐานะดี หรือกลุ่มนอกภาคเกษตร เป็นต้น⁵

2. ปัญหาในการสร้างแรงจูงใจในการชำระหนี้ (Incentive Problem) เป็นปัญหาที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่งในการดำเนินนโยบายสินเชื่อชนบทของรัฐบาล โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้เงินกู้แก่คนในชนบท ซึ่งส่วนใหญ่พึ่งพิงสินเชื่อจากนายทุนเงินกู้ ทำให้ต้องรับภาระดอกเบี้ยที่สูง การดำเนินการนโยบายดังกล่าวของภาครัฐมีปัญหามากในการสร้างแรงจูงใจในการชำระหนี้ เพราะบุคคลที่เข้าร่วมโครงการ มักคิดอยู่เสมอว่าเงินที่พวกเขาได้รับเป็นเงินของรัฐบาล ซึ่งไม่จำเป็นต้องจ่ายคืนก็ได้ หรือในบางช่วงเวลาโดยเฉพาะในช่วงเลือกตั้ง นโยบายของพรรคการเมืองที่มุ่งหาคะแนนเสียง โดยการยกนโยบายการปลดหนี้ให้เกษตรกร ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้คิดว่าหนี้ที่พวกเขาได้รับในท้ายที่สุดก็จะได้รับการยกเว้น

งานศึกษาของ Adams, Dale W. , and Vogel, Robert C. (1986)⁶ ได้กล่าวถึงปัญหานี้ว่าหน่วยงานที่ดำเนินการให้สินเชื่อในชนบท ควรที่จะระดมเงินฝากให้มากขึ้น เพื่อให้ผู้กู้เข้าใจว่าเงินเหล่านี้ไม่ใช่เงินของรัฐบาล เพื่อเป็นการจูงใจให้คืนเงินกู้และทำให้สถาบันการเงินมีความยั่งยืนมากขึ้นในทางตรงกันข้าม นายทุนเงินกู้ในระบบใช้วิธีการจูงใจการคืนเงินกู้โดยการลดดอกเบี้ยให้กับผู้ที่คืนเงินกู้ตรงเวลา และใช้วิธีการบังคับการคืนหนี้ที่รุนแรงและการไม่ให้เงินกู้ให้กับบุคคลที่เบี้ยวหนี้

⁵ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. สินเชื่อในชนบทประเทศไทย. 2534

⁶ Adams, Dale W. and Vogel, Robert. "Rural Financial markets in Low Income Countries: Recent controversies and Lessons." World Development vol 14, no. 4: 477-487, 1986

3. ปัญหาในการบังคับชำระหนี้ (Enforcement Problem) งานศึกษาของ Besley, Timothy (1994)⁷ ได้กล่าวว่า โดยทั่วไป ปัญหาในการบังคับชำระหนี้ (Enforcement Problem) แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก ผู้ให้กู้พยายามบังคับชำระหนี้ หลังจากที่ให้เกิดการเบี้ยวหนี้เกิดขึ้นแล้ว ซึ่งผู้ให้กู้จะพิจารณาผลประโยชน์ที่จะได้รับการบังคับชำระหนี้ต้องมากกว่าต้นทุนที่ใช้ในการบังคับชำระหนี้ ตัวอย่างเช่น การยึดสินทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้ บางครั้งเกษตรกรที่มีฐานะดีก็ไม่ได้จ่ายคืนเงินกู้ เพราะพวกเขาตระหนักว่าถึงแม้พวกเขาไม่จ่ายคืนหนี้ พวกเขาก็ไม่ถูกลงโทษ เพราะในทางการเมืองการลงโทษจะมีต้นทุนที่ค่อนข้างสูง ยิ่งไปกว่านั้น ได้มีการยกเลิกหนี้โดยรัฐบาล โดยการยกหนี้ในอดีตให้กับผู้กู้ ดังนั้นผู้กู้จะรู้ว่า พวกเขาสามารถเบี้ยวหนี้ได้ ถ้าเงินนั้นมาจากเงินอุดหนุนของรัฐบาล ก็จะมีแรงจูงใจน้อยที่จะคืนหนี้ ลักษณะที่สอง ปัญหาในการบังคับชำระหนี้ (Enforcement Problem) เกิดจากปัญหาในการให้สิทธิในการถือครองทรัพย์สินกับคนยากจน ดังจะเห็นได้จากการให้เงินกู้ยืม มักต้องการให้มีสินทรัพย์ค้ำประกัน แต่ในประเทศกำลังพัฒนา ความสามารถในการบังคับหนี้โดยใช้สินทรัพย์มีการใช้ที่ค่อนข้างจำกัด และในหลายๆประเทศ สิทธิในการถือครองหลักทรัพย์ของกลุ่มคนที่ยากจนมีค่อนข้างน้อย ก่อให้เกิดข้อจำกัดในการใช้สินทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้ของกลุ่มคนที่ยากจน สำหรับนายทุนเงินกู้ในระบบ แก้ไขปัญหาการบังคับชำระหนี้ (Enforcement Problem) ด้วยการเข้มงวดทางด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวิธีการที่รุนแรงในการบังคับชำระหนี้ หรือ การงดการช่วยเหลือทางการเงินกับบุคคลนั้น ซึ่งจะทำให้ลูกหนี้จ่ายคืนหนี้ตรงตามกำหนดเวลา ซึ่งธนาคารพาณิชย์ไม่สามารถที่ทำได้ ในส่วนของรัฐบาลสามารถแก้ไขปัญหานี้ได้โดยการปรับปรุงในเรื่องสิทธิการถือครองทรัพย์สิน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ทราบว่าตลาดสินเชื่อในชนบทของประเทศกำลังพัฒนา ต้องเผชิญกับปัญหาความไม่สมบูรณ์ของข่าวสารข้อมูล (Imperfect Information) ก่อให้เกิดปัญหา 3 ประการข้างต้น การดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว มีต้นทุนที่สูงมาก ดังจะเห็นได้จากตลาดสินเชื่อในระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยที่สูงเพื่อรองรับกับต้นทุนที่พวกเขาต้องแก้ไขปัญหานี้ทั้งสามนี้ ในทางตรงกันข้าม เมื่อหันมาดูนโยบายของภาครัฐ ที่พยายามช่วยเหลือกลุ่มคนในภาคเกษตรกรและคนในชนบท เพื่อให้เข้าถึงเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ โดยการดำเนินการให้สินเชื่อซึ่งไม่สะท้อนต้นทุนที่แท้จริง ส่งผลให้ การ

⁷ Besley, Timothy. "How do market failures justify interventions in rural credit market". World Bank Research Observer. 9(1);27-48, 1994

ดำเนินการไม่ประสบความสำเร็จ คือ มีสัดส่วนหนี้สูญที่สูงมากและบุคคลที่เข้าร่วมโครงการไม่ได้เป็นกลุ่มบุคคลเป้าหมาย ซึ่งได้แก่ กลุ่มบุคคลที่ยากจนนั่นเอง

การแก้ปัญหาความไม่สมบูรณ์ของข่าวสารข้อมูล (Imperfect Information) เป็นปัญหาที่สำคัญของผู้ให้กู้ ทั้งในระบบ และนอกระบบ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวสามารถใช้วิธีการต่างๆได้ ดังนี้⁸

1. การใช้หลักทรัพย์ในการค้ำประกันเงินกู้ (Collateral) การดำเนินการให้เงินกู้โดยการใช้หลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้ เป็นวิธีการที่ธนาคารพาณิชย์นิยมใช้ เพื่อแก้ไขปัญหาค่าความไม่สมบูรณ์ของข่าวสารข้อมูล โดยส่วนใหญ่หลักทรัพย์ที่ใช้ในการค้ำประกันเงินกู้ มักเป็นที่ดิน การที่ธนาคารพาณิชย์ดำเนินการโดยวิธีการข้างต้น เพราะธนาคารพาณิชย์ไม่ทราบข้อมูลพื้นฐานของผู้กู้ เป็นผลให้การคัดเลือกผู้กู้ (Screening) และการติดตามการชำระหนี้ (Monitoring) เป็นการดำเนินการที่มีต้นทุนที่สูง ดังนั้นการแก้ปัญหาดังกล่าวจึงใช้วิธีการดังกล่าวนี้ ในส่วนของผู้กู้ในระบบบางครั้งยังเลือกวิธีการนี้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอีกด้วย

2. การคัดเลือกผู้กู้โดยตรง (Direct Screening Mechanisms) งานศึกษาของ Lathapipat (2005)⁹ ได้กล่าวว่า วิธีการคัดเลือกผู้กู้โดยตรง เป็นวิธีที่นายทุนเงินกู้ใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาค่าความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลข่าวสาร การใช้วิธีการคัดเลือกผู้กู้โดยตรงของนายทุนเงินกู้มีต้นทุนที่ต่ำ เพราะนายทุนเงินกู้เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับคนในหมู่บ้าน โดยมากนายทุนเงินกู้มักเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพเจ้าของร้านค้าในหมู่บ้าน ทำให้พวกเขาได้รับข้อมูล ทั้งในเรื่อง การผลิต หนี้สิน ของผู้กู้เป็นอย่างดี¹⁰

⁸ Siamwalla, A. et. al. "The Thai Rural Credit System: Public Subsidies, Private Information, and Segmented Markets." *World Bank Economic Review*. Vol 4. Pp 271-295, 1990.

⁹ Lathapipat Dilaka. "Microfinance : A case Study in Low-Income Urban Community." Master of Economics (English Language Programme), Faculty of Economics ,Thammasat University, 2005.

¹⁰ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. *สินเชื่อในชนบทประเทศไทย*. 2534

3. การปล่อยสินเชื่อแบบเป็นกลุ่ม (Peer Monitoring) งานศึกษาของ Siamwalla, A. et. Al (1990)¹¹ ได้อธิบายรูปแบบการกู้แบบเป็นกลุ่มของ ธ.ก.ส. โดยเป็นการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จเป็นการดำเนินการที่ใช้ต้นทุนต่ำ เพราะเมื่อ ธ.ก.ส. เข้าไปแนะนำให้ความรู้กับคนในหมู่บ้านในเรื่องการให้สินเชื่อแบบเป็นกลุ่ม โดยการให้คนในหมู่บ้านรวมกลุ่มกัน 8-10 คน การดำเนินการดังกล่าวนี้เป็นการลดต้นทุน การคัดเลือกผู้กู้ (Screening) เพราะคนในหมู่บ้านย่อมรู้ถึงสภาพความเป็นอยู่ของแต่ละคนเป็นอย่างดี วิธีการดังกล่าวยังเป็นการสร้างแรงจูงใจในการชำระหนี้ (Incentive) เพราะทาง ธ.ก.ส. มีบทลงโทษสำหรับผู้ที่ย้ายคืนหนี้ช้า ทั้งในเรื่องอัตราดอกเบี้ยและการเสนองินกู้ในงวดถัดไป นั่นคือ ถ้าเกิดการเบี้ยวหนี้หรือจ่ายคืนหนี้ล่าช้า เป็นผลให้ผู้กู้ต้องแบกรับอัตราดอกเบี้ยที่เพิ่มสูงขึ้นหรือการไม่ได้รับเงินกู้ในงวดถัดไป นอกจากนั้นยังรวมถึงการถูกกีดกันจากเพื่อนในกลุ่มให้ชำระหนี้ให้ตรงเวลา ซึ่งเป็นการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ แต่มีข้อเสียทำให้เกิดการปันส่วนสินเชื่อ (Credit Rationing) โดยกลุ่มคนที่ยากจนในหมู่บ้านจะไม่สามารถเข้าถึงแหล่งสินเชื่อได้ เพราะไม่มีสมาชิกในหมู่บ้านเลือกให้เข้ากลุ่มด้วยนั่นเอง

4. การเชื่อมโยงตลาดการค้ากับตลาดสินเชื่อ (Trade-Credit Interlinkages) การดำเนินการให้สินเชื่อในลักษณะนี้ มักเกิดจากการที่พ่อค้า ให้เกษตรกรมากู้เงินในลักษณะซื้อเชื่อ เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ในช่วงการผลิต แล้วมีสัญญาว่าต้องนำผลผลิตมาขายให้กับตน ในช่วงการเก็บเกี่ยว ยังผลให้ผู้ให้กู้ สามารถรู้ถึงความสามารถในการผลิตของผู้กู้ รวมถึงในช่วงเวลาที่ให้กู้ พ่อค้ามีเงินในมือเป็นจำนวนมากและการบังคับให้ขายผลผลิตกับตนทั้งหมดนั้น ผู้กู้จะไม่สามารถทำ ความคุ้นเคยกับพ่อค้าที่ซผลทางการเกษตรคนอื่น ลักษณะการเชื่อมโยงตลาดนั้น อาจรวมถึงการให้เช่าที่ดิน แล้วเมื่อได้ผลผลิตก็จะแบ่งผลตอบแทนตามกำหนด วิธีการดังกล่าวมักเป็นวิธีการที่นายทุนเงินกู้มักใช้กัน แต่ในปัจจุบันอาจมีความเสี่ยงที่เพิ่มสูงขึ้น จากการคมนาคมที่สะดวกทำให้ผู้กู้สามารถ รู้จักผู้ให้กู้ได้มาก และการขนส่งสินค้าไปจำหน่ายมีต้นทุนที่ลดลง ทำให้ผู้กู้อาจนำผลผลิตไปขายให้ พ่อค้าเจ้าอื่น มีผลให้นายทุนเงินกู้ไม่สามารถประเมินผลผลิตของผู้กู้ได้ถูกต้อง

¹¹ Siamwalla, A. et. al. "The Thai Rural Credit System: Public Subsidies, Private Information, and Segmented Markets." *World Bank Economic Review*. Vol 4. Pp 271-295, 1990.

ความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลข่าวสาร เป็นทฤษฎีพื้นฐานที่ก่อให้เกิดสมมติฐานในเรื่องการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการรายย่อยโดยมีสมมติฐานที่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีนี้ คือ การเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เป็นทางการของผู้ประกอบการรายย่อย โดยการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเนื่องจากขาดหลักทรัพย์ ขาดคนเค้ำประกันเงินกู้ เป็นต้น หรือ การเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพราะผู้ประกอบการขาดความสามารถในการประกอบการ

3.2.3 ประโยชน์ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนข้ามช่วงเวลา (The gains from Intertemporal Trade)

ทฤษฎีที่ว่าด้วยประโยชน์ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนข้ามช่วงเวลา การที่จะก่อให้เกิดประโยชน์จากการแลกเปลี่ยนนั้น จะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขต่างๆ 4 ประเด็น การศึกษาในทฤษฎีนี้ จะเป็นการศึกษาถึงเงื่อนไขใน 4 ประเด็น ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์จากการแลกเปลี่ยนข้ามช่วงเวลา งานศึกษาของ Besley (1995)¹² ได้กล่าวถึง 4 ประเด็นด้วยกัน คือ

1.เทคโนโลยี (Technological Opportunities) ประโยชน์ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนข้ามช่วงเวลาในปัจจุบันแรก เกิดจากความแตกต่างกันของเทคโนโลยี โดยประโยชน์ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนข้ามช่วงเวลา จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ บุคคลจะนำเงินไปใช้ในเทคโนโลยีที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์โดยเปรียบเทียบ ในกรณีนี้ระบบการเงินจะมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ระบบการเงินอนุมัติเงินลงทุนในโครงการที่มีความเป็นไปได้ที่จะใช้เทคโนโลยีที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั่นเอง

2.รสนิยม (Tastes) รสนิยมเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน เช่น มีบุคคล 2 ประเภท ประเภทแรกเป็นกลุ่มที่สามารถอดทนที่จะบริโภคในอนาคตได้ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มที่ต้องการบริโภคในปัจจุบัน ดังนั้น การแลกเปลี่ยนระหว่าง 2 กลุ่ม จึงสามารถเกิดขึ้นได้ ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบการกู้ยืมเงิน ความแตกต่างของรสนิยมจึงทำให้บุคคลทั้งสองกลุ่มได้รับประโยชน์สูงสุดในการแลกเปลี่ยน กล่าวคือ ในเศรษฐกิจหนึ่งๆบุคคลจะมีการบริโภคในปัจจุบันและอนาคตที่แตกต่างกันทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนในแต่ละช่วงเวลาด้วยเช่นกัน

3.ช่วงเวลาของการมีรายได้ (Timing of Endowments) เป็นอีกปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่ง ที่ก่อให้เกิดประโยชน์จากการแลกเปลี่ยน กล่าวคือ การมีรายได้ของบุคคลมีช่วงเวลาที่แตกต่างกัน

¹² Besley, Timothy. "Saving, Credit and Insurance." Handbook of Economics, vol.3. Princeton University, 1995

กัน เช่น เกษตรกรจะมีรายได้ในช่วงเวลาเก็บเกี่ยว ซึ่งเป็นช่วงที่นายทุนผู้ให้กู้หรือพ่อค้ารับซื้อสินค้าเกษตรกรขาดเงิน หรือ ในระหว่างการเพาะปลูกเกษตรกรจะขาดเงินทุน แต่ในช่วงเวลานี้พ่อค้ารับซื้อสินค้าเกษตรกรมีเงินอยู่ในมือเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนกันในแต่ละช่วงเวลาเกิดขึ้นได้

4. การผลิต ปัจจัยประการสุดท้ายที่ก่อให้เกิดประโยชน์จากการแลกเปลี่ยน กล่าวคือ การผลิต โดยเมื่อผู้ได้รับเงินกู้ นำเงินไปใช้ในการผลิตซึ่งการผลิตเป็นแบบ Increasing returns to scale โดยการผลิตแบบนี้ จะได้ผลผลิตส่วนเพิ่มที่มากขึ้นซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์กับตัวผู้กู้นั่นเอง

ทฤษฎีที่ว่าด้วยประโยชน์ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนข้ามช่วงเวลา เป็นทฤษฎีพื้นฐานที่ก่อให้เกิดสมมติฐานในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ รายได้ของผู้ประกอบการเมื่อได้รับเงินกู้ คือ เมื่อผู้ประกอบการรายย่อยได้รับเงินกู้จากโครงการ ธปช. มีรายได้จากการขายสินค้าสูงกว่าในกรณีที่ไม่ได้กู้เงินจากโครงการ ธปช.

3.2.4 ทางเลือกข้ามช่วงเวลา (Intertemporal Choices)

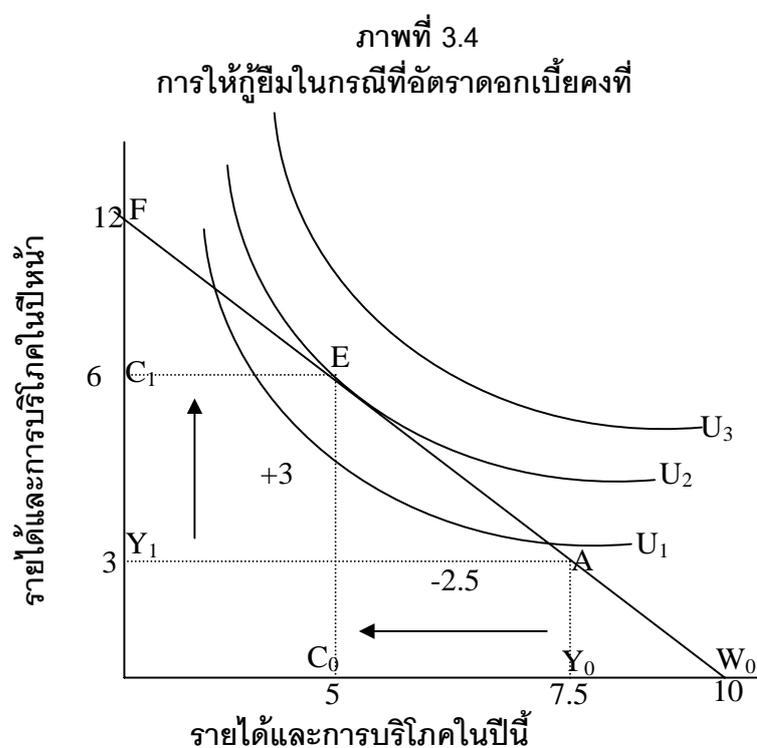
ทฤษฎีสุดท้ายอธิบายถึง ทฤษฎี Intertemporal Choices ซึ่งเป็นการศึกษาถึงการเลือกระหว่างการบริโภคในปัจจุบันกับการออมเพื่อบริโภคในอนาคต ทฤษฎีนี้ยังกล่าวถึงการกู้ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการนำรายได้ในอนาคตมาเพิ่มการบริโภคในปัจจุบัน เพื่อให้แต่ละบุคคลเข้าถึงความพอใจสูงสุด ดังที่กล่าวมาแล้ว การผลิตและการบริโภคนั้น เป็นความสามารถของบุคคลและองค์กรที่จะแลกเปลี่ยนรายได้กับผลผลิตในปัจจุบันเพื่อใช้ในอนาคตโดยผ่านการกู้ยืม การออม และการลงทุน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในสังคม อันที่จริงแล้วการแลกเปลี่ยนนี้มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ การเพิ่มมาตรฐานการดำรงชีวิตในสังคม โดยเป็นการนำเงินในอนาคตมาใช้ในการลงทุน ทั้งในด้านทุนทางกายภาพ (Physical Capital) ได้แก่ โรงงาน เครื่องจักร และทุนทางด้านทรัพยากรมนุษย์ เช่น การศึกษา ความชำนาญในการประกอบการ สุขภาพ เป็นต้น

จุดดุลยภาพของการให้กู้และการกู้

การศึกษาในส่วนนี้เป็นการศึกษาว่า แต่ละบุคคลเลือกการใช้จ่ายในปัจจุบันหรือในอนาคต เพื่อให้เกิดความพอใจสูงสุดโดยการให้กู้หรือเป็นผู้กู้เงิน โดยแสดงจุดดุลยภาพ ณ ระดับอัตราดอกเบี้ยในตลาดซึ่งจะเท่ากับปริมาณความต้องการสินเชื่อ (การกู้) เท่ากับปริมาณความต้องการให้กู้ (การให้กู้)

- การให้กู้

กรณีการให้กู้จะเริ่มศึกษาจากผู้บริโภค เลือกที่จะไม่บริโภคในปัจจุบันเพื่อที่จะได้รับความพอใจสูงสุดในการบริโภคในอนาคต ในภาพที่ 3.4 สมมติให้ แกนนอน แสดงปริมาณรายได้และการบริโภคในปัจจุบัน และแกนตั้ง แสดงปริมาณรายได้และการบริโภคในปีหน้า โดยรายได้ของผู้บริโภค วัดจากจำนวนสินค้าที่ผู้บริโภคได้รับ โดยแต่ละคนจะมีชีวิตอยู่ 2 ช่วงเวลา คือ เวลาในปัจจุบัน กับ เวลาในปีหน้า และสมมติให้ผู้บริโภคมีทรัพยากรเริ่มต้นอยู่ที่ $Y_0 = 7.5$ หน่วยในปัจจุบัน และ $Y_1 = 3$ หน่วยในปีหน้า ซึ่งแสดงที่จุด A

อย่างไรก็ตาม ผู้บริโภคก็ไม่ได้บริโภคทรัพยากรทั้งหมดในปัจจุบัน เพราะพวกเขาสามารถนำทรัพยากรบางส่วนในปัจจุบันไปให้กู้ โดยพวกเขาเลือกทางเลือกที่ทำให้เขาได้รับความพอใจสูงสุด

¹³ Salvatore, Dominic. *Microeconomics Theory and Applications*. 3. rd. Edition, McGraw Hill, New Delhi, 1991

ระหว่าง 2 ช่วงเวลา โดยทรัพยากรเริ่มต้นอยู่ที่จุด A ผู้บริโภคจะนำสินค้าส่วนหนึ่งในปัจจุบันให้กู้ โดยการบริโภคในปีนี้จะบริโภคน้อยกว่าทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อบริโภคมากขึ้นในปีหน้าทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายตามเส้นงบประมาณ FW_0 ซึ่งเป็นเส้นที่แสดงระดับรายได้และการบริโภคในแต่ละช่วงเวลา ในทางตรงกันข้ามผู้บริโภคบริโภคมากขึ้นในปัจจุบัน โดยการกู้ในปีหน้ามาใช้ก็จะเกิดการเคลื่อนย้ายตามเส้นงบประมาณ FW_0 เช่นกัน

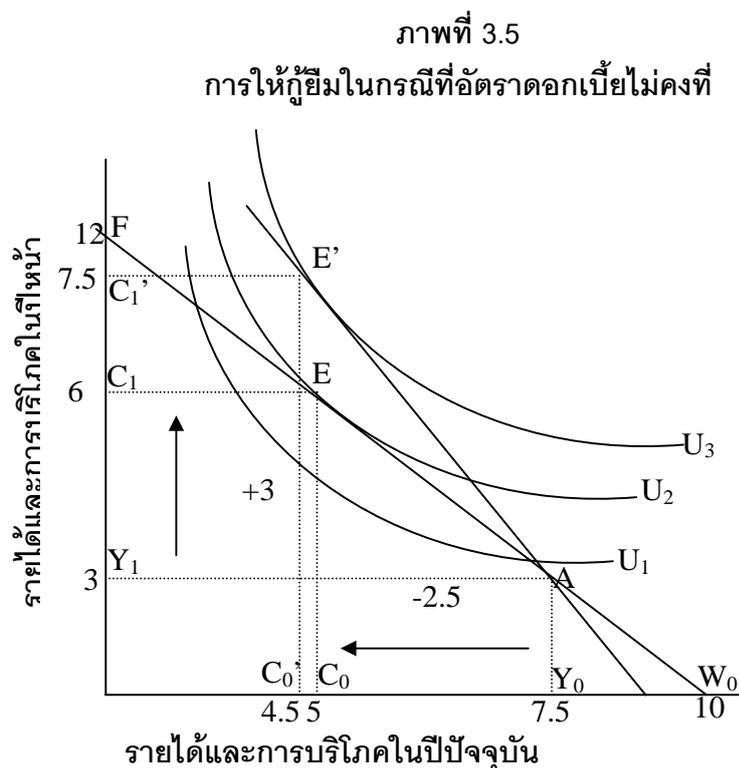
ความพอใจสูงสุดของผู้บริโภค คือ การที่ผู้บริโภคพยายามที่จะเข้าถึงความพอใจที่สูงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ตามเส้นงบประมาณของแต่ละคน จุดดุลยภาพจะอยู่ที่จุด E ที่ซึ่งเส้นงบประมาณ FW_0 สัมผัสกับเส้นความพอใจ U_2 คือเส้นความพอใจที่เท่ากันที่บุคคลนั้นจะได้รับในแต่ละช่วงเวลา ที่จุด E ซึ่งทำให้เกิดการบริโภคในปัจจุบัน $C_0 = 5$ หน่วย และบริโภคในอนาคต $C_1 = 6$ หน่วย ผู้บริโภคจะเข้าถึงจุดดุลยภาพที่จุด E โดยการให้กู้ในปัจจุบัน $Y_0 - C_0 = 2.5$ หน่วย ซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคได้รับการบริโภคในอนาคตที่เพิ่มขึ้นกว่าทรัพยากรที่อยู่ในอนาคต $C_1 - Y_1 = 3$ หน่วย

ความชันของเส้นงบประมาณ คือ อัตราดอกเบี้ยที่ผู้ให้กู้ได้รับ ตัวอย่างเช่น การเคลื่อนย้ายจากจุด A ไปยังจุด E ผู้บริโภคจะได้รับการบริโภคในอนาคตที่เพิ่มสูงขึ้น 3 หน่วย จากการให้กู้ในปัจจุบัน 2.5 หน่วย ดังนั้น เส้นงบประมาณจะมีความชันเท่ากับ $3/(-2.5) = -1.2$ อัตราดอกเบี้ยจะเท่ากับ ร้อยละ 20 โดยเครื่องหมายลบแสดงถึง เส้นงบประมาณจะลากจากทางซ้ายลงมาทางขวา กล่าวคือ ผู้บริโภคจะได้รับการบริโภคมากขึ้นในอนาคต โดยการลดการบริโภคในปัจจุบันลง จากภาพที่ 3.4 ผู้บริโภคบริโภคในปัจจุบันน้อยกว่าทรัพยากรที่อยู่ 2.5 หน่วยเพื่อที่จะบริโภคเพิ่มขึ้น $2.5(1+0.2) = 3$ หน่วยในอนาคต ในกรณีที่ผู้บริโภคนำทรัพยากรทั้งหมดในปัจจุบันให้กู้ทั้งหมดซึ่งจะเท่ากับการนำทรัพยากร 7.5 หน่วยไปให้กู้โดยได้รับอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 20 พวกเขาจะได้รับการบริโภคเพิ่มสูงขึ้นในปีหน้า $7.5(1+0.2) = 9$ หน่วย ที่จุด F บนเส้น FW_0 ผู้บริโภคสามารถเลือกที่จะไม่บริโภคในปัจจุบันเพื่อบริโภคในอนาคต ดังที่ได้กล่าวมา แต่พวกเขาไม่เลือกการบริโภคนั้นๆ เพราะพวกเขาจะไม่สามารถได้รับความพอใจสูงสุด

โดยสรุป สามารถกล่าวได้ว่าเส้นงบประมาณ คือ ผลประโยชน์จากการให้กู้ที่จะได้รับในปีหน้าโดยการให้กู้ 1 หน่วยในวันนี้เพื่อที่จะได้รับผลประโยชน์ $1+r$ หน่วยในปี

ในกรณีที่อัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น เส้นงบประมาณจะชันมากขึ้น ผู้ให้กู้จะให้กู้มากขึ้น ดังแสดงในภาพที่ 3.5 โดยทรัพยากรเริ่มต้นอยู่ที่จุด A อัตราดอกเบี้ยเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 50 ดังนั้น ความชันของเส้นงบประมาณจะเป็น -1.5 จุดดุลยภาพของผู้บริโภคคือ จุด E' ซึ่งเป็นเส้นงบประมาณที่ชันขึ้น

ผ่านจุด A โดยสัมผัสเส้นความพอใจที่สูงขึ้น U_3 โดยผู้บริโภคมักจะให้กู้เพิ่มขึ้น เป็น 3 หน่วย และพวกเขา จะได้รับการบริโภคที่เพิ่มสูงขึ้น 4.5 หน่วยในอนาคต ดังนั้น อัตราดอกเบี้ยที่เพิ่มสูงขึ้นจะนำไปสู่การให้ กู้ที่เพิ่มขึ้น

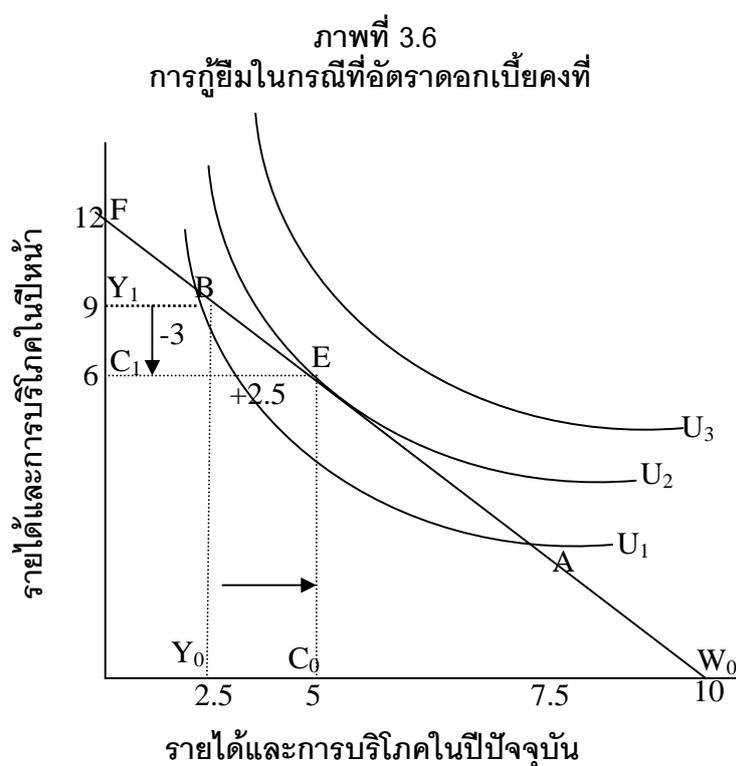
ที่มา: Salvatore (1991)¹⁴

- การกู้ยืม

การศึกษาในเรื่องการกู้ยืมของผู้บริโภค จะเริ่มต้นศึกษาในจุด B ของภาพที่ 3.6 ซึ่งอยู่ทางซ้ายมือของจุด E บนเส้นงบประมาณ FW_0 ผู้บริโภคมีความต้องการที่จะกู้ที่จุด B ทรัพยากรของผู้บริโภคในปัจจุบันเท่ากับ 2.5 หน่วย และทรัพยากรในอนาคตมี 9 หน่วย บนเส้นงบประมาณ FW_0 ผู้บริโภคได้รับความพอใจสูงสุดที่จุด E ซึ่งเป็นจุดที่เส้นงบประมาณ FW_0 สัมผัสกับเส้นความพอใจเท่ากับ U_2

¹⁴ Salvatore, Dominic. *Microeconomics Theory and Applications*. 3. rd. Edition, McGraw Hill, New Delhi, 1991

โดยบริโภคในปัจจุบัน 5 หน่วย และบริโภคในอนาคต 6 หน่วย โดยจุดนี้เป็นารบริโภคที่ได้รับความพอใจสูงสุดภายใต้เส้นงบประมาณ FW_0 โดยจุดดุลยภาพจะอยู่ที่จุด E โดยผู้บริโภครู้เงิน 2.5 หน่วย บริโภคในปัจจุบันและจ่ายคืน 3 หน่วยในการบริโภคในอนาคต ความชันของเส้นงบประมาณเท่ากับ $3/2.5 = 1.2$ ดังนั้นอัตราดอกเบี้ยจะเท่ากับร้อยละ 20 กล่าวคือ การกู้ 2.5 หน่วยในวันนี้ ต้องจ่ายคืน 3 หน่วยในอนาคต

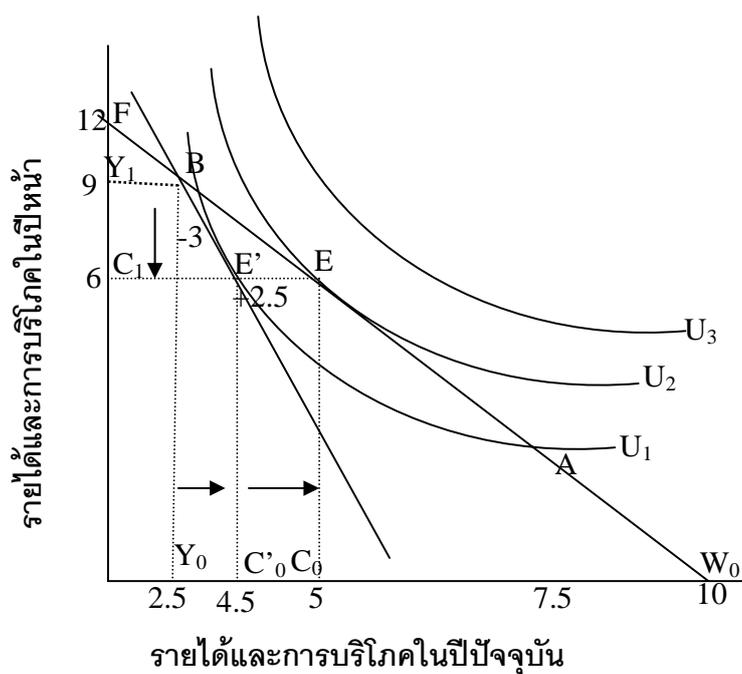
ที่มา: Salvatore (1991)¹⁵

ถ้าอัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น จะนำไปสู่ความต้องการเงินกู้ลดลง ดังนั้นการบริโภคในปัจจุบันจะแพงกว่าการบริโภคในอนาคต ผู้กู้จึงกู้น้อยลง โดยแสดงในภาพที่ 3.7 ทรัพยากรเริ่มต้นจะอยู่ที่ B เมื่อ

¹⁵ Salvatore, Dominic. *Microeconomics Theory and Applications*. 3. rd. Edition, McGraw Hill, New Delhi, 1991

อัตราดอกเบี้ยเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 50 จะเกิดเส้นงบประมาณใหม่ที่มีความชันมากขึ้นซึ่งเส้นงบประมาณใหม่นี้ลากผ่านจุด B โดยจะมีความชัน -1.5 จุดดุลยภาพจะอยู่ที่จุด E' และสัมผัสกับเส้นความพอใจ U_1 โดยเส้นความพอใจ U_1 เป็นเส้นความพอใจที่สูงที่สุดที่ผู้บริโภคสามารถเข้าถึง ที่จุดดุลยภาพ E' การบริโภคในปัจจุบันเท่ากับ 4.5 หน่วย และการบริโภคในอนาคตเท่ากับ 6 หน่วย ผู้บริโภคจะกู้เงินในปัจจุบัน 2 หน่วย และใช้คืนในอนาคต 3 หน่วย ดังนั้นการเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ยจากร้อยละ 20 เป็นร้อยละ 50 นำไปสู่การกู้ที่ลดลง

ภาพที่ 3.7
การกู้ยืมในกรณีที่อัตราดอกเบี้ยไม่คงที่

ที่มา: Salvatore (1991)¹⁶

¹⁶Salvatore, Dominic. *Microeconomics Theory and Applications*. 3. rd. Edition, McGraw Hill, New Delhi, 1991

ดุลยภาพการออม-การลงทุน

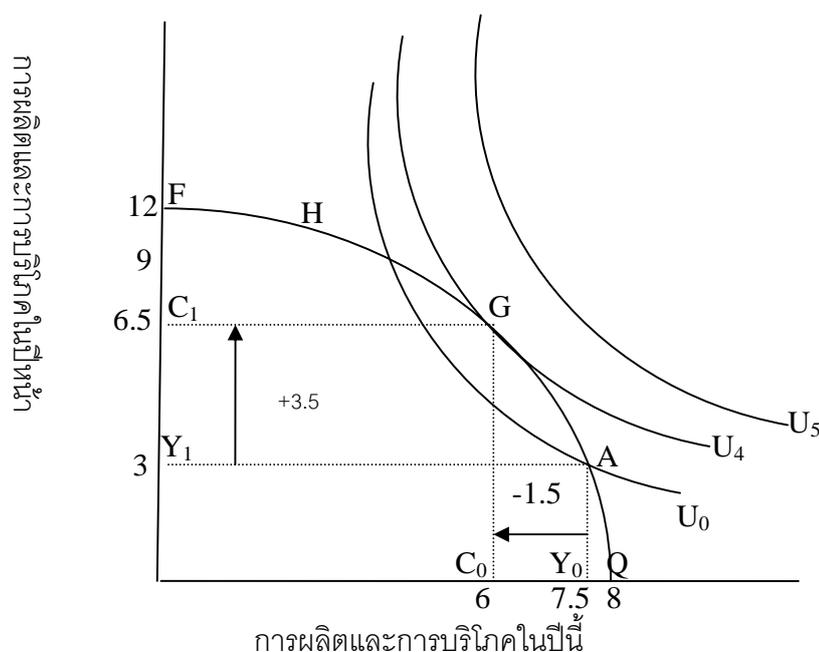
การศึกษาเรื่องดุลยภาพการออม-การลงทุนอย่างง่าย สมมติให้ไม่มีส่วนการผลิตเริ่มต้นเพื่อลงทุนให้เพิ่มขึ้นในอนาคต โดยกรณีแรกจะศึกษาถึงจุดดุลยภาพ การออม-การลงทุนที่ปราศจากการกู้ยืมโดยเริ่มศึกษาในกรณีของ Robinson Crusoe ซึ่งการบริโภคของเขาจะไม่มากไปกว่าการผลิตที่เขาผลิตได้ โดยจะนำทรัพยากรที่เหลือไปใช้ผลิตเพื่อเพิ่มผลผลิตในช่วงเวลาต่อไป(การลงทุน) ในกรณีถัดมาจะศึกษาถึงกรณีที่ผู้บริโภคสามารถกู้ยืมได้

ดุลยภาพการออม-การลงทุนที่ปราศจากการกู้ยืม

ในกรณีของการออม-การลงทุนที่ปราศจากการกู้ยืม โดยสมมติให้แต่ละบุคคลอาศัยอยู่บนเกาะคนเดียว ดังในกรณีของ Robinson Crusoe โดยผลิตและบริโภคสินค้าชนิดเดียว ในกรณีเช่นนี้ทำให้บุคคลไม่สามารถกู้หรือแลกเปลี่ยนสินค้าได้ การบริโภคจะต้องบริโภคสินค้าจากการผลิตเท่านั้น

ภาพที่ 3.8 แสดงถึงเส้นความเป็นไปได้ในการผลิต(Production-Possibilities curve) FQ แสดงถึงบุคคลสามารถที่จะผลิตและบริโภคในปีหน้าโดยการออมและการลงทุนส่วนหนึ่งของการผลิตในปีนี้ จากภาพที่ 3.8 แกนตั้ง แสดงถึง การผลิตและการบริโภคในปีหน้า ส่วนแกนนอน แสดงถึง การผลิตและการบริโภคในปีนี้ โดยเริ่มต้นที่จุด A บนเส้น FQ ซึ่งในปัจจุบันพวกเขาจะมีผลผลิตทั้งสิ้น 7.5 หน่วย และบริโภคทั้งสิ้น 6 หน่วย ระดับดุลยภาพของการออมและการลงทุนในปัจจุบันจึงเท่ากับ 1.5 หน่วย การออมและการลงทุนระดับนี้ซึ่งทำให้แต่ละบุคคลเข้าถึงจุดดุลยภาพ G ก่อให้เกิดความพอใจที่สูงที่สุด (U_4) ซึ่งเป็นเส้นความพอใจที่เท่ากันในการผลิตและการบริโภคในแต่ละช่วงเวลา การออมและการลงทุนในปีนี้ทำให้บุคคลผลิตและบริโภคมามากขึ้น 3.5 หน่วยในปีหน้า ดังที่ได้กล่าวมาแล้วได้เฉลี่ยจากการลงทุนจะเท่ากับ ร้อยละ 133

ภาพที่ 3.8
การออม-การลงทุนที่ปราศจากการกู้ยืม

ที่มา: Salvatore (1991)¹⁷

ดุลยภาพการออม-การลงทุนในกรณีที่มีการกู้ยืมและการให้กู้

ในกรณีของโรบินสัน ครูโซ ที่ได้กล่าวถึงในหัวข้อที่ผ่านมา กรณีดังกล่าว กิจกรรมในระบบเศรษฐกิจมีเพียงการออมและการลงทุน ในส่วนหัวข้อนี้จะมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น โดยมีการกู้ และการให้กู้เพิ่มขึ้นในระบบเศรษฐกิจ ภาพที่ 3.9 แสดงให้เห็นถึงทุกๆจุดของเส้นความเป็นไปได้ในการผลิต มีเส้น market line เกิดขึ้น โดยความชันของเส้นนี้แสดงถึงอัตราดอกเบี้ยที่แต่ละคน สามารถที่จะกู้หรือให้กู้ในตลาด การวิเคราะห์จะเริ่มต้นที่จุด A บนเส้น FQ บุคคลสามารถที่จะกู้หรือให้กู้ตามเส้น market line FAW₀ ณ ระดับอัตราดอกเบี้ย $r = 20\%$ ถ้าแต่ละบุคคลกู้ หรือ ให้กู้ เพียงอย่างเดียวหรือไม่ทำกิจกรรมทั้งสองอย่าง ความมั่งคั่งสูงสุดที่พวกเขาจะไปถึง คือ $W_0 = 10$ แต่ในกรณีนี้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจสามารถทำได้ทั้ง การออมและการลงทุน รวมถึงการกู้หรือให้กู้ การที่จะบรรลุถึงความมั่ง

¹⁷ Salvatore, Dominic. *Microeconomics Theory and Applications*. 3. rd. Edition, McGraw Hill, New Delhi, 1991

และเข้าไปยังจุด E” บนเส้น U_5 ซึ่งเป็นเส้นความพอใจที่สูงที่สุด ซึ่งเกิดจากการลงทุนและการกู้ยืมที่เหมาะสม ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า เพื่อให้เข้าถึงความมั่งคั่งสูงสุด พวกเขาต้องลงทุน $Y_0 - Q_0 = 3$ หน่วย กู้ยืม $C_0 - Q_0 = 2.5$ หน่วย ซึ่งผลของการกู้ยืมทำให้พวกเขาเข้าถึงเส้นความพอใจที่สูงที่สุด และมีการออมทั้งสิ้น $Y_0 - C_0 = 0.5$ หน่วย ดังนั้นการที่บุคคลออมเพียง 0.5 หน่วย แต่มีการลงทุนถึง 3 หน่วย ทำให้พวกเขาต้องกู้เงินมาเพิ่มอีก 2.5 หน่วย พวกเขาจึงบรรลุถึงความมั่งคั่งสูงสุด

ทฤษฎีทางเลือกข้ามช่วงเวลา เป็นทฤษฎีพื้นฐานที่ก่อให้เกิดสมมติฐานในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ รายได้ การลงทุน และการบริโภคของผู้ประกอบการเมื่อได้รับเงินกู้ คือ เมื่อผู้ประกอบการรายย่อยได้รับเงินกู้จากโครงการ ธปช. ผู้ประกอบการรายย่อยจะนำเงินไปใช้ใน 3 กรณี คือ บริโภคอย่างเดียว ลงทุนอย่างเดียว และทั้งบริโภคและลงทุน

3.3 วิธีการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาถึงผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ โดยพิจารณาทางด้านรายได้ของผู้เข้าร่วมโครงการ ธปช. โดยจะพิจารณาใน 2 ประเด็นคำถามด้วยกัน คือ

1. การเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการรายย่อยก่อนมีโครงการ ธปช. และความสามารถในการประกอบการของผู้ประกอบการรายย่อยเป็นอย่างไร

2. ผู้ประกอบการรายย่อยเมื่อกู้เงินจากโครงการ ธปช. มีผลต่อพฤติกรรมในการกู้เงิน การบริโภค การลงทุนเปรียบเทียบก่อนและหลังมีโครงการเปลี่ยนแปลงอย่างไรและรายได้จากการขายสินค้าของผู้ประกอบการรายย่อยเปลี่ยนแปลงอย่างไรแตกต่างจากการไม่ได้กู้เงินจากโครงการ ธปช. หรือไม่

การศึกษาในงานวิจัย จะเริ่มต้นศึกษาวิธีการดำเนินงานของโครงการ ธปช. ต่อมาจะศึกษาการเข้าถึงแหล่งเงินทุน รวมถึงศึกษาถึงพฤติกรรมการกู้เงิน รายได้ การลงทุน การบริโภค ก่อนและหลังมี ธปช. และวิธีการศึกษาในประเด็นสุดท้ายจะใช้วิธีการศึกษาแบบแมทซิงโดยใช้คะแนนความโน้มเอียง (Propensity Score Matching Method)

3.3.1 การศึกษาวิธีการดำเนินงานของโครงการ ธปช.

การศึกษาวิธีการดำเนินการของโครงการ ธปช.เป็นการศึกษาโดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิในการศึกษา โดยพยายามตอบคำถามว่า ธปช.ได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ ซึ่งจะเป็นการดูถึงความสำเร็จในด้านปริมาณเงินกู้ หนี้เสีย การฝึกอบรมอาชีพ เป็นต้น

การศึกษานี้ยังศึกษาถึงวิธีการในการปล่อยเงินกู้ของโครงการ ธปช.ว่าโครงการใช้เครื่องมือใดในการปล่อยกู้และเมื่อเปรียบเทียบกับโครงการ Microfinance ความเหมือนและความแตกต่างกันเป็นอย่างไร

การศึกษายังรวมถึงการวิเคราะห์ถึงนโยบายการเมื่อว่ามีผลกระทบต่อการทำงานในโครงการ ธปช.อย่างไร โดยการวิเคราะห์ถึงการเริ่มต้นโครงการ ธปช.ว่าจะจัดทำในรูปแบบอย่างไร และหลังจากมีนโยบายการเมื่อเข้ามา การดำเนินการในโครงการ ธปช.ทำเช่นไร โดยรายละเอียดงานศึกษาในประเด็นนี้ปรากฏในบทที่ 4

3.3.2 การศึกษาการเข้าถึงแหล่งเงินทุน

วัตถุประสงค์หนึ่งของโครงการ ธปช. คือ การสนับสนุนให้กลุ่มผู้ประกอบการรายย่อยสามารถเข้าสู่ระบบการเงินที่เป็นทางการอย่างต่อเนื่อง โดยการศึกษา มีสมมติฐานเพื่อที่จะทดสอบวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยเป็นการศึกษาก่อนการเปิดดำเนินการของโครงการ ธปช. ว่ากลุ่มตัวอย่างสามารถเข้าถึงการกู้เงินจากธนาคารพาณิชย์มากน้อยแค่ไหน รวมถึงอุปสรรคที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างเข้าไม่ถึงการกู้เงินจากธนาคารพาณิชย์

ส่วนสมมติฐานอีกสมมติฐานหนึ่ง จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความสามารถในการประกอบการ โดยในสมมติฐานนี้ เป็นสมมติฐานที่กล่าวว่า กลุ่มตัวอย่าง ไม่มีความสามารถในการกู้เงินจากธนาคารพาณิชย์ เพราะขาดความสามารถในการประกอบการ โดยการตอบคำถาม แบบพรรณนาจากข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม

การวิเคราะห์การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและความสามารถในการประกอบการของผู้ประกอบการรายย่อย จะใช้ตัวแปรในตารางที่ 3.1 โดยในตารางนี้จะแบ่งตัวแปรออก 2 กลุ่ม คือ (1) ตัวแปรที่วัดการเข้าถึงสินเชื่อในระบบ (2) ตัวแปรแสดงความสามารถในการประกอบการ

(1) ตัวแปรที่วัดการเข้าถึงสินเชื่อในระบบ จะแบ่งเป็นตัวแปรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ หนึ่ง เป็นตัวแปรที่แสดงถึงฐานะ เช่น รายได้ การถือครองหลักทรัพย์ และ สอง เป็นตัวแปรที่แสดงถึงการเข้าถึงข่าวสารข้อมูล เช่น การเคยกู้เงินและฝากเงินกับเงินกับธนาคารพาณิชย์ เป็นต้น

(2) ตัวแปรที่แสดงความสามารถในการประกอบการ เป็นตัวแปรที่ชี้ให้เห็นว่าผู้ประกอบการมีความสามารถในการประกอบการมากน้อยแค่ไหน เช่น รายได้ต่อการลงทุน กำไรต่อการลงทุน การเปลี่ยนแปลงกิจการหลังได้รับเงินกู้ เป็นต้น

การวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับการเข้าถึงแหล่งเงินทุนนี้จะใช้ข้อมูลภาคสนามและใช้เครื่องมือทางสถิติในการวิเคราะห์

ตารางที่ 3.1

ตัวแทนที่แสดงถึงการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและความสามารถในการประกอบกร

1.ตัวแปรวัดการเข้าถึงสินเชื่อในระบบ	เหตุผล	การวัดตัวแทน	สมมติฐาน	ข้อจำกัดของตัวแปร
1.รายได้	เป็นตัวชี้วัดถึงความสามารถในการจ่ายคืนหนี้	วัดรายได้จากการขายต่อวันของกลุ่มตัวอย่าง	ยิ่งมีรายได้มากก็ยิ่งมีโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากขึ้น เพราะผู้ให้กู้จะมั่นใจว่าเมื่อให้เงินกู้ ผู้กู้จะมีความสามารถในการคืนหนี้	เป็นรายได้ในปัจจุบันไม่ได้เป็นรายได้ก่อนเปิดดำเนินการโครงการฯ
2.การถือครองทรัพย์สิน	เป็นตัวชี้ว่าคุณคดมีความมั่งคั่งมากน้อยแค่ไหนและเป็นเครื่องมือในการประกันความเสี่ยงได้ดี	วัดการถือครองหลักทรัพย์ที่ใช้ค้ำประกันเงินกู้(ถือหรือไม่ถือ) และมูลค่าของหลักทรัพย์ (งานวิจัยชิ้นนี้ขาดข้อมูลนี้)	การมีหลักทรัพย์ยิ่งมีมากก็มีโอกาสการเข้าถึงสินเชื่อได้มากขึ้น	เป็นทรัพย์สินในปัจจุบันไม่ได้เป็นทรัพย์สินก่อนเปิดดำเนินการโครงการฯ รวมถึงการขาดซึ่งมูลค่าของทรัพย์สิน
ตัวแทนที่แสดงถึงข่าวสารข้อมูล	เหตุผล	การวัดตัวแทน	สมมติฐาน	ข้อจำกัดของตัวแปร
1.การเคยกู้เงินจากธนาคารพาณิชย์	การที่เคยกู้เงินจากธนาคารพาณิชย์ทำให้ธนาคารพาณิชย์มีข้อมูลว่าบุคคลนั้น สามารถจ่ายคืนหนี้ได้ อย่างไรก็ตามในอดีต	วัดจากการเคยได้รับเงินกู้ในอดีต	การเคยได้กู้เงินย่อมมีโอกาสที่จะได้รับเงินกู้ได้มากขึ้น	ไม่กลุ่มตัวอย่างที่ไม่กู้เงินจากโครงการฯ ขาดจำนวนเงินกู้จากธนาคารพาณิชย์ก่อนการเปิดดำเนินการโครงการฯ
2.การเคยฝากเงินกับธนาคารพาณิชย์	การฝากเงินกับธนาคารพาณิชย์เป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงกระแสเงินเข้าออก	วัดว่าเคยฝากเงินหรือเปล่าจากธนาคารพาณิชย์	ยิ่งถ้าเคยฝากเงินเป็นประจำและมีเงินฝากก็ยิ่งมีโอกาสเข้าถึงการกู้เงินได้มากขึ้น	ขาดจำนวนเงินฝาก
3.เดิมเป็นลูกค้าของออมสิน	การเป็นลูกค้าเดิมของออมสิน ทำให้ธนาคารมีข้อมูล และรู้ถึงสภาพเศรษฐกิจของผู้ที่เป็นลูกค้าเป็นอย่างดี	วัดจากการเป็นลูกค้าออมสินหรือเปล่า	ยิ่งเป็นลูกค้าของออมสินมาก่อนก็มีโอกาสเข้าถึงการกู้เงินจากโครงการฯได้มากขึ้น	
4.ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมอื่นๆ	เป็นตัวแทนที่แสดงถึงกลุ่มตัวอย่าง	วัดจากลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง		
2.ตัวแปรแสดงถึงความสามารถในการประกอบกร	เหตุผล	การวัดตัวแทน	สมมติฐาน	ข้อจำกัดของตัวแปร
1.รายได้ต่อการลงทุน(ร้อยละ)	เป็นตัวชี้วัดถึงความสามารถในการหารายได้ ซึ่งรวมถึง การรู้ถึงความต้องการของลูกค้า ทำเล	วัดรายได้จากการขายต่อวันต่อการลงทุนต่อวันของกลุ่มตัวอย่าง	ยิ่งมีสัดส่วนรายได้ต่อการลงทุนมากก็แสดงถึงเป็นผู้มีความสามารถในการประกอบกร เพราะแสดงให้เห็นว่า ลงทุนน้อยที่หารายได้สูง	
2.กำไรต่อการลงทุน(ร้อยละ)	เป็นตัวชี้วัดถึงความสามารถในการบริหารจัดการจัดการ โดยในการขายสินค้าให้มีต้นทุนที่ต่ำที่สุด	วัดกำไรจากการขายต่อวันต่อการลงทุนต่อวันของกลุ่มตัวอย่าง	ยิ่งมีสัดส่วนกำไรต่อการลงทุนเป็นบวกมากก็แสดงถึงเป็นผู้มีความสามารถในการประกอบกร	
3.การทำรายรับรายจ่าย(ร้อยละ)	เป็นตัวชี้ให้เห็นว่าผู้ประกอบการเป็นผู้ที่รู้รายรับ รายจ่าย กำไร และสินค้าลักษณะเช่นไรที่ขายดีหรือขายไม่ดี	วัดว่ากลุ่มตัวอย่างทำรายรับ รายจ่ายหรือไม่	ถ้ากลุ่มตัวอย่างทำรายรับ รายจ่าย แสดงให้เห็นถึง กลุ่มตัวอย่างมีความสามารถในการประกอบกร	
4.ระยะเวลาในการประกอบกร(ปี)	เป็นตัวชี้ให้เห็นถึงว่า ผู้ประกอบการสามารถดำเนินการธุรกิจได้เป็นอย่างดีหรือไม่	วัดระยะเวลาในการขายสินค้าล่าสุด ว่าดำเนินการมาแล้วนานแค่ไหน	ยิ่งดำเนินการเป็นเวลานานก็แสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบการมีความสามารถในการดำเนินการธุรกิจให้คงอยู่ต่อไป	
5.การเปลี่ยนแปลงกิจการหลังได้รับเงินกู้	เป็นตัวชี้ให้เห็นว่าผู้ประกอบการมีความสามารถในการนำเงินกู้ไปใช้	ดูการเปลี่ยนแปลงหลังได้รับเงินกู้	เมื่อได้รับเงินกู้กิจการจะมีการเปลี่ยนแปลงดีขึ้น	

ที่มา: จากการสรุป

3.3.3 การศึกษาพฤติกรรมการกู้เงิน รายได้ การลงทุน การบริโภค ก่อนและหลัง ธปช.

การศึกษาเป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมการกู้เงินว่า ก่อนที่จะมีโครงการ ธปช. กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการ ธปช. กู้เงินจากที่ใด จำนวนเท่าใด และอัตราดอกเบี้ยที่จ่ายเป็นเท่าใด และเมื่อได้กู้จากโครงการ ธปช. การกู้เงินของกลุ่มตัวอย่างเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ในเรื่องพฤติกรรมนี้ ยังรวมไปถึงรายได้ที่ได้จากการขาย การลงทุน และการบริโภค ก่อนและหลังมีโครงการ ธปช.

วิธีการศึกษา แบบพรรณนาจากข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม และใช้ใช้วิธีการทางสถิติและเศรษฐมิติในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.3.4 วิธีแบบแมตชิ่งโดยใช้คะแนนความโน้มเอียง (Propensity Score Matching Method)

การศึกษาในประเด็นคำถามที่สองนี้ โดยเฉพาะในสมมติฐานที่กล่าวว่าผู้ประกอบการรายย่อยที่เข้าร่วมโครงการ ธปช. มีรายได้จากการขายสินค้าสูงกว่าในกรณีที่ไม่ได้กู้เงินจากโครงการ ธปช. โดยในสมมติฐานนี้เป็นการศึกษาผลกระทบของการเข้าร่วมโครงการ ธปช. ใช้วิธีการศึกษาแบบแมตชิ่งซึ่งโดยใช้คะแนนความโน้มเอียง(Propensity Score Matching Method) ซึ่งเป็นเครื่องมือทางเศรษฐมิติที่ใช้คัดเลือกกลุ่มเปรียบเทียบที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มผู้กู้เงินในโครงการ ธปช.มากที่สุด ซึ่งวิธีการนี้ช่วยแก้ปัญหาค่าความเอนเอียงในการคัดเลือก (Selection Bias) ทำให้มั่นใจได้ว่าผลการศึกษาเป็นผลที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการอย่างแท้จริง ไม่ได้เกิดจากลักษณะที่แตกต่างกันของคนทั้งสองกลุ่ม

การศึกษาในเรื่องผลกระทบของโครงการต่าง ๆ นั้น โดยการนำข้อมูลของผู้เข้าร่วมโครงการมาเปรียบเทียบกับข้อมูลของผู้ไม่เข้าร่วมโครงการโดยตรงนั้น มักจะเกิดปัญหา ความเอนเอียงในการคัดเลือก (Selection Bias) กลุ่มตัวอย่าง ในการวิเคราะห์ผลกระทบของการกู้เงินจากโครงการธปช. ซึ่งวัดโดยรายได้การขายต่อวัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่กู้เงินจากโครงการ ธปช. อาจมีลักษณะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าหรือแย่กว่า กลุ่มที่ไม่กู้เงิน ดังนั้น การเปรียบเทียบรายได้ที่ได้จากการขายของกลุ่มที่กู้เงินจากโครงการ ธปช. กับกลุ่มที่ไม่กู้เงินจากโครงการ ธปช. แล้วสรุปความแตกต่างว่าเป็นผลมาจากโครงการ ธปช. จึงมีความเอนเอียงในการประเมินที่สูงกว่าหรือต่ำกว่าที่ควรจะเป็น เพราะมีความเอนเอียงที่เกิดจากหลักเกณฑ์ในการให้กู้ของโครงการ ธปช. โดยอ้างอิงกับฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กู้ การประเมิน

ของโครงการ ๒๒๕. ที่มีผลต่อรายได้จึงต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดความเอนเอียงดังที่กล่าวมาข้างต้น การแก้ปัญหาดังกล่าว สามารถแก้ไขได้ โดยใช้วิธีการแมทซิง(Matching Method) ซึ่งเป็นวิธีการแก้ปัญหาคความเอนเอียงที่ได้รับความนิยม

หลักการวิธีการ แมทซิง คือ การคัดเลือกกลุ่มเปรียบเทียบที่มีลักษณะใกล้เคียงกับผู้เข้าร่วมโครงการมากที่สุด ยกเว้นการไม่เข้าร่วมโครงการเท่านั้น วิธีการนี้ทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่าความแตกต่างที่เกิดจากการศึกษาเป็นผลที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการอย่างแท้จริง ไม่ใช่เกิดจากลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มที่เข้าร่วมโครงการกับกลุ่มที่ไม่เข้าร่วมโครงการ

ในทางปฏิบัติของวิธีการแมทซิงนั้น สามารถทำได้หลายวิธีด้วยกัน โดยแต่ละวิธีมีแนวคิดที่คล้ายกัน คือ การจับคู่ผู้ที่เข้าร่วมโครงการกับผู้ไม่เข้าร่วมโครงการที่ละราย โดยพิจารณาตัวแปรที่เกี่ยวข้องที่ละตัว ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะเป็นวิธีการที่ยุงยากและซับซ้อนมาก ในกรณีที่มีตัวแปรหลายๆตัว ดังนั้นการแก้ปัญหาดังกล่าว และเป็นวิธีการหลักที่ใช้ในงานวิจัยชิ้นนี้ คือ วิธีการแมทซิงโดยใช้คะแนนความโน้มเอียง(Propensity Score Matching Method: PSM)

วิธีการแมทซิงโดยใช้คะแนนความโน้มเอียง(Propensity Score Matching Method: PSM) มีแนวคิดในการคัดเลือกกลุ่มเปรียบเทียบ โดยอาศัยความน่าจะเป็นในการเข้าร่วมโครงการ เรียกว่าคะแนนความโน้มเอียง (Propensity Score) โดยจับคู่ผู้เข้าร่วมโครงการกับผู้ไม่เข้าร่วมโครงการจากกลุ่มเปรียบเทียบที่มีค่า Propensity Score ใกล้เคียงกันมากที่สุด โดยวิธีการนี้เป็นวิธีการจับคู่เพียงมิติเดียว โดยวิธีการแมทซิงโดยใช้คะแนนความโน้มเอียง(Propensity Score Matching Method: PSM)มีแนวทางที่ปฏิบัติอยู่ 5 วิธี¹⁹ คือ

วิธีการแมทซิงโดยใช้คะแนนความโน้มเอียง (Propensity Score Matching Method: PSM) แนวทางปฏิบัติแบบที่หนึ่งที่เรียกว่า One-to-one Matching ซึ่งเป็นวิธีการจับคู่ผู้เข้าร่วมโครงการแต่ละรายกับผู้ไม่เข้าร่วมโครงการ 1 รายที่มี propensity score ใกล้เคียงกันมากที่สุด

¹⁹ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และ อาริยา มั่นสมบูรณ์เพิ่มพูน."การประเมินกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาในการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประชาชน." สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2549

วิธีการแมทซิงที่ใช้คะแนนความโน้มเอียง (Propensity Score Matching Method: PSM) แนวทางปฏิบัติแบบที่สองเรียกว่า One-to-five Matching เป็นวิธีการจับคู่ผู้เข้าร่วมโครงการแต่ละรายกับผู้ไม่เข้าร่วมโครงการ 5 รายที่มี propensity score ใกล้เคียงกันมากที่สุด

วิธีการแมทซิงที่ใช้คะแนนความโน้มเอียง (Propensity Score Matching Method: PSM) แนวทางปฏิบัติแบบที่สามเรียกว่า Radius Matching เป็นวิธีการจับคู่ผู้เข้าร่วมโครงการแต่ละรายกับผู้ไม่เข้าร่วมโครงการที่มี propensity score แตกต่างจากของผู้เข้าร่วมโครงการในขอบเขตหรือรัศมีที่กำหนดไว้

วิธีการแมทซิงที่ใช้คะแนนความโน้มเอียง (Propensity Score Matching Method: PSM) แนวทางปฏิบัติแบบที่สี่เรียกว่า Kernel Matching เป็นวิธีการที่ใช้ข้อมูลของกลุ่มผู้ไม่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด โดยข้อมูลของผู้ไม่เข้าร่วมโครงการแต่ละรายจะถูกถ่วงน้ำหนักด้วยส่วนกลับของส่วนต่างของ propensity score ระหว่างผู้เข้าร่วมโครงการและผู้ไม่เข้าร่วมโครงการ ด้วยวิธีการนี้ผู้ไม่เข้าร่วมโครงการที่มี propensity score แตกต่างจากผู้เข้าร่วมโครงการมากจะถูกถ่วงน้ำหนักน้อยกว่าผู้เข้าร่วมโครงการที่มี propensity score ใกล้เคียงกับผู้เข้าร่วมโครงการ

วิธีการแมทซิงที่ใช้คะแนนความโน้มเอียง (Propensity Score Matching Method: PSM) แนวทางปฏิบัติแบบที่ห้าเรียกว่า Mahalanobis Matching เป็นวิธีการจับคู่ที่ไม่ได้ใช้ propensity score แต่ใช้วิธีจับคู่ผู้เข้าร่วมโครงการกับผู้ไม่เข้าร่วมโครงการโดยการพิจารณาความเหมือนกัน (หรือความใกล้เคียงกัน) ของตัวแปรแต่ละตัว

การคำนวณค่า Propensity Score สามารถคำนวณได้โดยการใช้ Logit หรือ Probit Regression ในกรณีนี้ถ้าสามารถกำหนดตัวแปรต่างๆที่นำมาใช้คำนวณได้อย่างเหมาะสม โดยวิธีนี้จะช่วยให้ตัวแปรต่างๆของผู้เข้าร่วมโครงการมีค่าใกล้เคียงกับกลุ่มเปรียบเทียบ หรือ เกิดความสมดุล (Balance) ของตัวแปรต่างๆทั้งสองกลุ่มนั่นเอง

หลังจากที่ได้คำนวณค่า Propensity Score และได้ทำการแมทซิงแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่สนใจในการศึกษาระหว่างกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการกับกลุ่มผู้ไม่เข้าร่วมโครงการที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ผลต่างผลลัพธ์ดังกล่าว คือ ผลกระทบโดยเฉลี่ยของโครงการที่มีต่อผู้เข้าร่วมโครงการ (Average Treatment effect for the treated : ATT) การคำนวณค่า ATT เป็นการคำนวณโดยการนำผลต่างของผลลัพธ์เฉพาะของผู้เข้าร่วมโครงการเปรียบเทียบระหว่างขณะที่มีและไม่มีโครงการ หาดด้วยจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด ในความเป็นจริงนั้น การศึกษาผลลัพธ์ของผู้

เงินจากโครงการนั้นในกรณีไม่มีโครงการไม่สามารถทำได้ นั่นคือ วิธีที่ดีที่สุด คือการหากลุ่มเปรียบเทียบที่มีลักษณะเหมือนกลุ่มที่กู้เงินจากโครงการ ยกเว้นการกู้เงินเท่านั้น ซึ่งได้ดำเนินการมาแล้วข้างต้น

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นทำให้ทราบถึงวิธีการศึกษาตามคำถามและสมมติฐานที่ได้กล่าวมาข้างต้น รวมถึงวิธีการศึกษาโดยการใช้วิธีการแมทซิงโดยใช้คะแนนความโน้มเอียง (Propensity Score Matching Method: PSM) ในการศึกษาผลกระทบจากการเข้าร่วมโครงการธนาคารประชาชน เพื่อแก้ปัญหา ความเอนเอียงในการคัดเลือกข้อมูล (Selection Bias) ในหัวข้อต่อไปจะกล่าวถึงวิธีการสุ่มตัวอย่างของงานวิจัยฉบับนี้

3.4 การสุ่มตัวอย่าง

การตอบคำถามในงานวิจัยฉบับนี้ใช้ข้อมูลปฐมภูมิซึ่งได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสำรวจภาคสนามฯ แบ่งออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ได้แก่ ประชากร ขนาดของตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่าง และการสำรวจภาคสนามจำนวน 400 ตัวอย่าง และการออกแบบสอบถาม ดังนี้

(1) ประชากร

งานวิจัยชิ้นนี้ เป็นการศึกษาถึงผู้ที่กู้เงินจากโครงการ ธปช. เปรียบเทียบกับผู้ที่ไม่กู้เงินจากโครงการ ธปช. ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพค้าขายเสื้อผ้า อาหาร และวัตถุุดิบ เช่น เนื้อหมู ไก่ เป็นต้น แต่ด้วยข้อจำกัดของข้อมูลที่ไม่สามารถหาจำนวนผู้ประกอบการดังกล่าวได้ การศึกษาจึงใช้จำนวนประชากรจากผู้เป็นสมาชิกโครงการ ธปช. แทน

ตารางที่ 3.2 แสดงให้เห็นว่า สมาชิกส่วนใหญ่ของ ธปช. แยกรายภาค ณ ธันวาคม 2548 อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือถึงร้อยละ 27.67 รองลงมาคือภาคกลางมีสมาชิกคิดเป็นร้อยละ 21.78 ส่วนกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีสัดส่วนสมาชิกคิดเป็นร้อยละ 18.19 และเมื่อพิจารณาผู้ที่ได้รับสินเชื่อในแต่ละภาคมีสัดส่วนการได้รับเงินกู้ที่ใกล้เคียงกับสัดส่วนสมาชิก

ตารางที่ 3.2
จำนวนสมาชิกและการอนุมัติสินเชื่อแยกตามภูมิภาค ณ ธันวาคม 2548

ภูมิภาค	จำนวนสมาชิก		การอนุมัติสินเชื่อสะสม	
	จำนวน(คน)	ร้อยละ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	191,094	27.67	310,252	26.18
ภาคกลาง	150,379	21.78	254,591	21.48
ภาคเหนือ	128,504	18.61	238,193	20.1
กรุงเทพและปริมณฑล	125,652	18.19	232,133	19.59
ภาคใต้	94,969	13.75	150,085	12.66
รวม	690,598	100	1,185,254	100

ที่มา: ฝ่ายสินเชื่อนโยบายภาครัฐ ธนาคารออมสิน

งานวิจัยนี้เลือกศึกษากลุ่มตัวอย่างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล การเลือกศึกษาในกลุ่มพื้นที่นี้เพราะอาศัยความสะดวกในการเก็บข้อมูลและข้อจำกัดทางด้านงบประมาณ ดังนั้นประชากรที่ใช้ในการศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้ จึงเป็นกลุ่มสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ ธปช. และไม่เข้าร่วมโครงการ ธปช. ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ดังนั้น ประชากรในงานวิจัยชิ้นนี้ ได้แก่ กลุ่มที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกโครงการ ธปช. ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยกลุ่มคนเหล่านี้เจาะจงเฉพาะผู้ที่มีอาชีพค้าขายสินค้า 3 ประเภท ได้แก่ 1.ขายเสื้อผ้า 2.ขายอาหาร และ 3.ขายของสดเช่น หมู ไก่ เป็นต้น ในการหาจำนวนตัวเลขที่แน่นอนของผู้ประกอบอาชีพข้างต้นค่อนข้างทำได้ยาก จึงใช้ตัวเลขจำนวนสมาชิกของผู้เข้าร่วมโครงการธนาคารประชาชนที่ขายเสื้อผ้า ขายอาหาร และขายของสด ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เป็นจำนวนประชากรในการศึกษานี้ ซึ่งได้แสดงข้อมูลในตารางที่ 3.3

(2) ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่างในงานวิจัยชิ้นนี้ คิดจำนวนประชากร จากจำนวนสมาชิกโครงการ ธปช. ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ตารางที่ 3.3
จำนวนสมาชิกและจำนวนผู้กู้เงินในโครงการ ธปช. แยกตามภาคการดำเนินการในเขต
กรุงเทพและปริมณฑล ของธนาคารออมสิน ณ สิงหาคม 2549

ภาค	สมาชิก		ผู้กู้เงินจากโครงการฯ	
	จำนวน	%	จำนวน	%
1	22,598.00	17.99	16,667.00	26.61
2	43,980.00	35.02	18,759.00	29.95
3	59,002.00	46.98	27,214.00	43.45
รวม	125,580.00	100.00	62,640.00	100.00

ที่มา: ฝ่ายสินเชื่อนโยบายภาครัฐ ธนาคารออมสิน

ข้อมูลฝ่ายสินเชื่อนโยบายภาครัฐ ธนาคารออมสิน ณ สิงหาคม 2549 ดังปรากฏในตารางที่ 3.3 ได้แสดงให้เห็นว่าจำนวนสมาชิกของโครงการ ธปช. ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 125,580 คน

การดำเนินการของธนาคารออมสินในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล แบ่งเป็นภาคการดำเนินงานออกเป็น 3 ภาคซึ่งแต่ละภาคจะประกอบด้วยสาขาต่างๆดังต่อไปนี้

ภาค 1 ประกอบด้วยสาขา สำนักพหุโยธิน สำนักราชดำเนิน สาขายุติธรรม สาขาโชคชัย4 สาขาลาดพร้าว สาขาบางเขน สาขามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สาขาจตุจักร สาขาดอนเมือง สาขาสะพานใหม่ สาขาศรียาน สาขาราชวัตร สาขาชัยสมรภูมิ สาขาดินแดง สาขาห้วยขวาง สาขาสะพานแดง สาขากระทรวงการคลัง สาขาสวนจิตรลดา สาขาหน้าพระลาน สาขามหาไไทย สาขาบางลำพูบน สาขาเทเวศร์ สาขาปากคลองตลาด สาขานางเลิ้ง สาขาทำเนียบรัฐบาล สาขากรมที่ดิน

ภาค 2 ประกอบด้วยสาขา สาขาบางคอแหลม สาขาสาทร สาขาบางรัก สาขาจักรวรรดิ สาขาสะพานดำ สาขาป้อมปราบ สาขาสาทรประดิษฐ์ สาขาถนนจันทร์ สาขาบางโพธิ์บางฝาง สาขาสามย่าน สาขามหานาค สาขาอรุณพงษ์ สาขาถนนเพชรบุรี สาขาราชประสงค์ สาขาคลองตัน สาขารามคำแหง2 สาขาหนองจอก สาขาเมืงบุรี สาขาลาดกระบัง สาขาคลองจั่น สาขารามคำแหง สาขารามอินทรา กม.7 สาขาหัวหมาก สาขาเจริญผล สาขาหัวลำโพง สาขาคลองเตย สาขาทุ่งมหาเมฆ สาขาพร้อมพงษ์ สาขาพระโขนง สาขาบางนา สาขาสมุทรปราการ สาขาบางพลี สาขาบางป่อ สาขาคลองด่าน สาขาสำโรง สาขาปู่เจ้าสมิงพราย สาขาพระประแดง สาขาสุขสวัสดิ์

ภาค 3 ประกอบด้วยสาขา สาขาปทุมธานี สาขาลำลูกกา สาขารังสิต สาขาคลองหลวง สาขาลาดหลุมแก้ว สาขาคลอง 10 ัญบุรี สาขานวนคร สาขาราชบุรีบูรณะ สาขาวงเวียนใหญ่ สาขา สมเด็จพระเจ้าพระยา สาขาเจริญพาศน์ สาขาศิริราช สาขาเจริญนคร สาขาดาวคะนอง สาขาบางแค สาขาตลาดพลู สาขาท่าพระ สาขาจรัญสนิทวงศ์ สาขาตลิ่งชัน สาขาบางพลัด สาขาวัดไทร สาขา หมู่บ้านเศรษฐกิจ สาขาเตาปูน สาขาประชาชื่น สาขาพงษ์เพชร สาขานนทบุรี สาขาบางบัวทอง สาขา บางกรวย สาขาบางใหญ่ สาขาปากเกร็ด สาขาแคลาย สาขาติวานนท์

จำนวนสมาชิกที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 3.3 จำนวน 125,580 คน แทนสูตรของ Yamane เพื่อใช้เป็นจำนวนตัวอย่างที่ศึกษา คือ

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดยที่ n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม

N คือ ขนาดของประชากร

e คือ ค่าความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาที่กำหนดให้เท่ากับ 0.05

การแทนค่าหาจำนวนตัวอย่าง ซึ่งจะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ในการศึกษานี้มี จำนวนทั้งสิ้น 400 ตัวอย่าง ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มที่กู้เงินจาก ธปช. 200 ตัวอย่าง และไม่กู้กับ ธปช. 200 ตัวอย่าง

(3) วิธีการสุ่มตัวอย่างและการเก็บข้อมูลภาคสนาม

การสุ่มตัวอย่าง (Sampling) หมายถึง การเลือกตัวอย่างมาเป็นตัวแทนในการศึกษาโดย สมาชิกของกลุ่มตัวอย่างที่เลือกขึ้นมา นั้นมีโอกาสได้รับการเลือกเท่าๆกัน หรือถูกเลือกขึ้นมา โดย ปราศจากความเอนเอียง (Unbiased) เพื่อให้ค่าสถิติที่คำนวณได้จากกลุ่มตัวอย่างจะมีค่าใกล้เคียงกับ ค่าพารามิเตอร์ของประชากร ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีขนาดเล็กกว่าประชากร ดังนั้น จำเป็นจะต้องเลือกมา ศึกษาเพียงบางส่วน of ประชากร ในกรณีนี้จำนวนตัวอย่างเท่ากับ 400 ตัวอย่าง

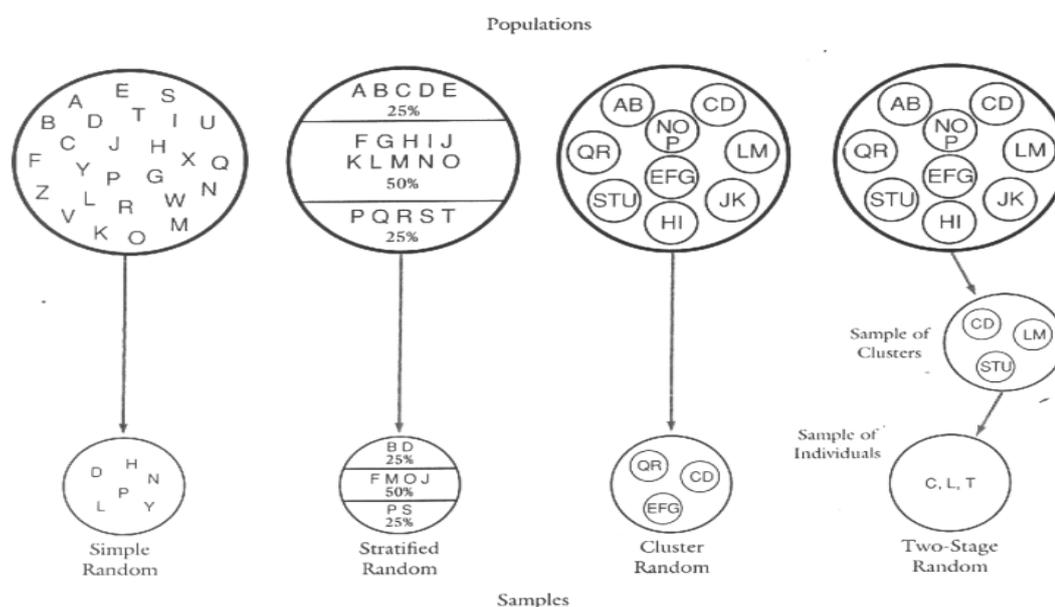
การเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการศึกษาแทนประชากรนั้น นอกจากจะต้องมีขนาดที่เหมาะสมแล้ว ตัวอย่างที่เลือกศึกษานั้นยังต้องสะท้อนถึงลักษณะของประชากรทั้งหมดได้ดีอีกด้วย ซึ่ง ประชากรในกรณีนี้ คือ สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการธนาคารประชาชน สาขาในเขตกรุงเทพมหานครและ

ปริมาณพล ลักษณะที่แตกต่างที่สำคัญประการหนึ่งของประชากร คือ พื้นที่หรือเขตที่อยู่อาศัย การเลือกตัวอย่างเฉพาะสาขาใดสาขาหนึ่งมาศึกษาอาจไม่สะท้อนถึงลักษณะของประชากรทั้งหมด

ดังนั้น ในการศึกษาจึงเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างประเภทการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ซึ่งเป็นการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ประเภทหนึ่ง ซึ่งประเภทอื่นๆ ได้แก่ การสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) การสุ่มอย่างเป็นระบบ (Systematic random sampling) การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) และการสุ่มแบบหลายชั้นตอน (Multi-stage sampling) (ภาพที่ 3.10)

ภาพที่ 3.10

ประเภทของการสุ่มตัวอย่างแบบอาศัยความน่าจะเป็น (Probability sampling)

ที่มา: ศิริลักษณ์ (2538)²⁰

ตารางที่ 3.4 การสุ่มตัวอย่างจะพิจารณาจากสัดส่วน ผู้กู้เงินจากโครงการ ธปช. ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยได้การดำเนินงานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีการแบ่งการดำเนินการออกเป็น สามภาคการดำเนินการ โดยการสุ่มตัวอย่างนี้จะยึดตามสัดส่วนผู้กู้เงิน จาก

²⁰ ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์. ทฤษฎีและเทคนิคการสุ่มตัวอย่าง. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2538

สามภาคการดำเนินการ ดังกล่าว โดยในภาคที่หนึ่ง จะเก็บจำนวนตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 27.27 จำนวน 120 ตัวอย่าง ส่วนภาคที่สอง เก็บจำนวนตัวอย่างคิดเป็นร้อยละ 29.09 จำนวน 128 ตัวอย่าง และภาคที่สามเก็บตัวอย่างคิดเป็นร้อยละ 43.64 จำนวน 192 ตัวอย่าง โดยการเลือกสาขาในแต่ละภาคการดำเนินงานนั้นเลือกสาขาที่มีจำนวนผู้กู้เงินมากที่สุดตามลำดับ ดังนั้น เมื่อคิดถึงสัดส่วนกลุ่มลูกค้าที่กู้เงินจากโครงการ ธปช. ในเขตกรุงเทพและปริมณฑลแล้ว สามารถสรุปเป็นตารางในการเก็บข้อมูล ได้ดังนี้

ตารางที่ 3.4
การสุ่มตัวอย่าง

ภาค	สาขา	จำนวนแบบสอบถาม		รวม	%
		ผู้กู้	ผู้ไม่กู้		
1	บางลำภูบน	20	20	40	9.09
	ดอนเมือง	20	20	40	9.09
	ห้วยขวาง	20	20	40	9.09
	รวม	60	60	120	27.27
2	สาทรประดิษฐ์	16	16	32	7.27
	บางรัก	16	16	32	7.27
	สำโรง	16	16	32	7.27
	มีนบุรี	16	16	32	7.27
	รวม	64	64	128	29.09
3	ปากเกร็ด	24	24	48	10.91
	วงเวียนใหญ่	24	24	48	10.91
	ศิริราช	24	24	48	10.91
	รังสิต	24	24	48	10.91
	รวม	96	96	192	43.64
รวม		220	220	440	100.00

ที่มา: จากการคำนวณ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพค้าขาย 3ประเภทได้แก่ 1.ค้าขายอาหาร 2.ค้าขายเสื้อผ้าและ 3.ขายของสด เช่น เนื้อหมู ไก่ เป็นต้น โดยกลุ่มตัวอย่างนี้สามารถนิยามกลุ่มตัวอย่าง ได้ดังนี้

1. ผู้ประกอบการรายย่อยที่ค้าขายอาหาร หมายถึง พ่อค้า แม่ค้า ที่ขายอาหารเป็นอาชีพหลัก โดยอาหารจะประกอบด้วย การขายอาหารจานเดียว ข้าวราดแกง ก๋วยเตี๋ยว สถานที่ประกอบการ อาจเป็นร้านค้า แผงลอย ซึ่งผู้ประกอบการอาจเป็นเจ้าของ หรือเช่าก็ได้

2. ผู้ประกอบการรายย่อยที่ค้าขายเสื้อผ้า หมายถึง พ่อค้า แม่ค้า ที่ขายเสื้อผ้าเป็นอาชีพหลัก โดยเสื้อผ้าจะประกอบด้วย เสื้อผ้าผู้หญิง กระโปรง กางเกงผู้หญิง เสื้อผ้าผู้ชาย กางเกง รวมถึงการขายกางเกงยีนส์ สถานที่ประกอบการ อาจเป็นร้านค้า แผงลอย ซึ่งผู้ประกอบการอาจเป็นเจ้าของ หรือเช่าก็ได้

3. ผู้ประกอบการรายย่อยที่ค้าขายของสด หมายถึง พ่อค้า แม่ค้า ที่ขายของสดเป็นอาชีพหลัก โดยของสดจะประกอบด้วย ของสดทั่วไป เช่น เนื้อหมู เนื้อไก่ เนื้อวัว ผัก ผลไม้ เครื่องแกงและวัตถุดิบในการประกอบการอาหาร สถานที่ประกอบการ อาจเป็นร้านค้า แผงลอย ซึ่งผู้ประกอบการอาจเป็นเจ้าของ หรือเช่าก็ได้

(4) แบบสอบถาม

การศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้ใช้ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากแบบสอบถาม โดยแบบสอบถามประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1. ข้อมูลทั่วไป 2. ข้อมูลผู้กู้ ธปช. 3. ข้อมูลผู้ไม่กู้ ธปช.

1. ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ อาชีพ การเข้าร่วมกลุ่มในชุมชน เป็นต้น รวมถึงคำถามเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ความเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ระยะเวลาในการประกอบการ การใช้จ่ายในการดำเนินการ และการรับบริการทางการเงินจากสถาบันการเงิน เป็นต้น

2. ข้อมูลผู้กู้ ธปช. เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกรรมกับธนาคารพาณิชย์ก่อนเข้าร่วมโครงการ ธปช. แหล่งเงินกู้ก่อนมี ธปช. หนี้สินก่อน ธปช. ข้อมูลการกู้เงินจาก ธปช. การนำเงินกู้ไปใช้ แหล่งเงินกู้อื่น หลังเข้าร่วม ธปช. เป็นต้น

3. ข้อมูลผู้ไม่กู้ ธปช. เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ เหตุผลของการไม่เข้าร่วมโครงการ ธปช. หนี้สินในปัจจุบัน เป็นต้น

การศึกษาในบทนี้เป็นการศึกษาถึงสมมติฐานของงานวิจัย แนวคิดทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสมมติฐานที่กล่าวมา รวมถึงวิธีการศึกษาตามสมมติฐานและการสุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ การศึกษาในบทต่อไปเป็นการศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ธปช.